

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

Modestas Pagirys

**Europos Sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos vystymosi
perspektyvos**

Bakalauro darbas

Darbo vadovas

Doc. dr. M. Puidokas

KAUNAS 2015

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS**

**Europos Sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos vystymosi
perspektyvos**

**Viešojo administravimo bakalauro darbas
Studijų programa 61203S203**

DARBO VADOVAS

**(parašas)
Doc. dr. M. Puidokas
2015-06-01**

RECENZENTAS

**(parašas)
Dr. V. Morkevičius
2015-06-01**

ATLIKO

**(parašas)
SM-9/2 gr. stud.
M. Pagirys
El. paštas:
m.pagirys@ktu.edu
2015-06-01**

KAUNAS 2015

PATVIRTINIMAS APIE BAKALAURO BAIGIAMOJO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad parengtas **bakalauro darbas**

Europos Sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos vystymosi perspektyvos

(įrašyti pavadinimą)

- atliktas savarankiškai ir jo dalys arba visas darbas nėra nukopijuotas nuo kitų autorių darbų;
- nebuvo pateiktas atsiskaitymui šiame ar kitame KTU fakultete arba kitoje aukštojoje mokykloje;
- pateiktos nuorodos į visus kitų autorių darbus, kurių medžiaga pasinaudota.

Vardas, pavardė

Parašas

Data

Pagirys M. *Europos Sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos vystymosi perspektyvos*. Viešojo administravimo bakalauro darbas. Studijų programa 61203S203. Vadovas Doc. dr. M. Puidokas. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, 2015, 54 p.

SANTRAUKA

Viešojo administravimo bakalauro baigiamojo darbo tema yra aktuali, nes saugumas šiandieniniame pasaulyje suprantamas platesne prasme nei anksčiau, grėsmės kyla tiek iš išorės tiek valstybių viduje. Politinės, karinės, ekonominės ar kitos krizės atitinkamų valstybių viduje daro įtaką kitoms valstybėms. Ypač aktuali pastarojo laikotarpio saugumo problema – tarptautinis terorizmas. Dažniausiai tai nacionalinio, religinio ar geopolitinio pobūdžio terorizmas. Sparčiai plintantis terorizmas daro didelę įtaką Europos Sąjungos saugumo stabilumui. Taigi saugi Europa – tai pagrindinis ES bendros saugumo ir gynybos politikos siekis.

Darbo problema. Sparčiai kintanti XXI a. Europos saugumo aplinka įtakoja ES bendros saugumo ir gynybos politikos kaitą. Dėl to esminė darbo problema yra neaiškumas kaip toliau vystysis Europos Sąjungos bendra saugumo ir gynybos politika?

Darbo tikslas - išanalizuoti dabartines Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) plėtros tendencijas ir nustatyti labiausiai tikėtinas Bendros saugumo ir gynybos politikos vystymosi perspektyvas.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos raidą nuo pirmųjų bandymų ją sukurti iki šių dienų;
2. Išanalizuoti ES BSGP institucinę sandarą ir teisinį reglamentavimą;
3. Atskleisti ES BSGP dabartinę raišką ir galimus tolesnio vystymosi scenarijus.

Tyrimo metodika: šiame darbe naudojamas mokslinės literatūros analizės metodas, atsižvelgiama į anksčiau padarytas prielaidas.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš dviejų tarpusavyje susijusių skyrių:

1 skyrius – EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS RAIDA: apžvelgiama Bendros saugumo ir gynybos politikos raida.

2 skyrius – EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS INSTITUCINĖ SANDARA IR TEISINIS REGLAMENTAVIMAS: analizuojama Bendros saugumo ir gynybos politikos institutinė sandara ir BSGP teisinis reglamentavimas.

3 skyrius - EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS DABARTINĖ RAIŠKA IR GALIMI TOLESNIO VYSTYMOSI SCENARIJAI: analizuojamos Bendros saugumo ir gynybos politikos veiklos kryptys, taip pat pateikiami galimi tolesnio vystymosi scenarijai.

Pagiry M. *The Perspectives of European Union Common Security and Defence Policy Development*. Bachelor's Work of Public Administration. Study programme 61203S203. Supervisor Doc. dr. M. Puidokas. Kaunas: Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology, 2015, 54 p.

SUMMARY

The subject of Public Administration Bachelor's Work is relevant, because security in today's world is understood in a wider sense than before, there is a threat both from outside and within states. The country's crisis of political, military, economic and other kinds make influence to other members. Especially the topical problem nowadays – international terrorism. In most cases there are national, religious or geopolitical types of terrorism. The rapidly spreading terrorism has a significant impact on the European Union's security stability. Therefore a safe Europe – is the main aspiration of European Union's Common Security and Defence Policy.

The problem of work - rapidly changing environment of European security in the twenty-first century, influences the EU's common security and defense policy change. Uncertainty, how will the European Union's common security and defense policy develop further?

The aim of work - to analyze the trends of current EU Common Security and Defence Policy (CSDP) development and identify the most likely perspectives of CSDP development.

The objectives of this work are:

1. To analyze the evolution of the EU's CSDP from the first attempts to create up to the present day;
2. To analyze the EU's CSDP institutional structure and legal framework;
3. To reveal the current expression of the EU's CSDP and possible future development scenarios.

The research methodology in this work is used analysis of scientific literature, taking into consideration of assumption made previously.

The structure of BA work. The work consists of two interrelated parts:

1st part - EUROPEAN UNION COMMON SECURITY AND DEFENSE POLICY DEVELOPMENT: an overview of the Common Security and Defence Policy development.

2nd part - EUROPEAN UNION COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY INSTITUTIONAL STRUCTURE AND LEGAL REGULATION: analyzing institutional structure and legal regulation of Common Security and Defense Policy.

3rd part - EUROPEAN UNION COMMON SECURITY AND DEFENCE POLICY STATE OF EXPRESSION AND POSSIBLE FURTHER DEVELOPMENT SCENARIOS: analyzing the common security and defense policy activities, also submitted the possible future development scenarios.

TURINYS

PAVEIKSLAI	7
ĮVADAS.....	9
1. EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS RAIDA.....	11
1.1 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos ankstyvoji raida.....	11
1.2 Vakarų Europos Sąjunga ir Europos politinis bendradarbiavimas.....	12
1.3 Saugumas Europoje po Šaltojo karo pabaigos	16
1.4 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos raida 1992 – 2010 metais.....	17
1.4.1 Maastrichto sutartis	20
1.4.2 Lisabonos sutartis.....	22
2. EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS INSTITUCINĖ SANDARA IR TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	24
2.1 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos institucinės sandaros analizė.....	24
2.2 Bendros saugumo ir gynybos politikos teisinis reglamentavimas.....	35
2.2.1 Europos saugumo strategija	36
3. EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS DABARTINĖ RAIŠKA IR GALIMI TOLESNIO VYSTYMOSI SCENARIJAI.....	39
3.1 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos veiklos kryptys.....	39
3.2 Kovinių grupių paskirtis Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos veikloje	41
3.3 ES vykdomos misijos	42
3.4 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos galimi tolesnio vystymosi scenarijai	44
LITERATŪRA.....	51

PAVEIKSLAI

1 pav. Vakarų Europos Sąjungos žemėlapis iki 2003 metų.....	13
2 pav. ES BSGP institucinė sandara.....	25
3 pav. ES šalys dalyvaujančios bendroje saugumo ir gynybos politikoje.....	28
4 pav. Europos Sąjungos vykdomų misijų žemėlapis nuo 2004 metų	43
5 pav. Europos, NATO ir JAV išlaidos gynybai 2014m	45

SUTRUMPINIMŲ SĄRAŠAS

ES	Europos Sąjunga
NATO	(angl. North Atlantic Treaty Organization) Šiaurės Atlanto sutarties organizacija
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
BNP	Bendrasis nacionalinis produktas
BSGP	Bendra saugumo ir gynybos politika
BUSP	Bendroji užsienio ir saugumo politika
ESGP	Europos saugumo ir gynybos politika
EB	Europos bendrija
EPB	Europos politinis bendradarbiavimas
EAPB	Europos anglies ir plieno bendrija
EIVT	Europos išorės veiksmų tarnyba
EGA	Europos gynybos agentūra
EKA	Europos kosmoso agentūra
EUSC	(angl. Satellite Center) ES Palydovų centras
EUMS	(angl. European Union Military Staff) ES Karinis štabas
EUMC	(angl. European Union Military Committee) ES Karinis komitetas
PMG	(angl. Politico-Military Group) Politinė-karinė grupė
EUISS	(angl. European Union Institute for Security Studies) ES Saugumo studijų institutas
ESGK	Europos saugumo ir gynybos koledžas
ESS	Europos Saugumo strategija
JT	Jungtinės Tautos
KPPVĮ	ES vyriausioji įgaliotinė
PSK	Politinis saugumo komitetas
SITCEN	(angl. Joint Situation Center) Situacijų centras
VES	Vakarų Europos sąjunga
OCCAR	(angl. Organization) Bendradarbiavimo ginkluotės srityje jungtinė organizacija
MVĮ	Mažos ir Vidutinės įmonės

IVADAS

Bendra saugumo ir gynybos politika (BSGP) yra bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) dalis, apimanti Sąjungos karines operacijas ir civilines misijas. BSGP yra politinis keleto nuolatinių politinių ir karinių struktūrų ir užsienio operacijų pagrindas. Ši politika 1999 m. įtraukta į ES sutartis. Nuo 2003 m. Europos saugumo strategijoje išdėstyta BSGP grindžianti strategija, o Lisabonos sutartyje teisiškai išaiškinti instituciniai aspektai ir sustiprintas Europos Parlamento politinis ir biudžeto valdymo vaidmuo. BSGP yra viena iš matomiausių bei sparčiausiai vystomų ES politikos krypčių, nepraėjus net dešimtmečiui suformuluota jos pagrindinė strateginė orientacija ir sukurti operaciniai pajėgumai. BSGP vystysis toliau, kaip numatyta Lisabonos sutartyje [3].

Formaliai Bendroji užsienio ir saugumo politika įteisinta tik Maastrichto sutartimi 1993 m. Visuotinai pripažinta, kad dabartinė ES integravosi ekonominiais pagrindais. Tačiau taip pat negalima paneigti fakto, kad per ekonominę integraciją buvo siekiama ir saugumo Europoje.

2010 metais, įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, gerai žinoma Europos saugumo ir gynybos politika buvo pervadinta Bendra saugumo ir gynybos politika [4].

Temos aktualumas. Šiandien Bendroji saugumo ir gynybos politika vadinama viena sparčiausiai besiplėtojančių ES integracijos sričių. Stiprėjant BSGP, ES tampa aktyvesne tarptautinės arenos veikėja, kuri gali prisidėti prie Europos bei aplinkinių regionų (Rytų Europos, Afrikos, Centrinės Azijos, Vidurio Rytų) saugumo didinimo. Panaudodama BSGP instrumentus, ES stiprina bendradarbiavimą tarp valstybių narių karinėje srityje ir demonstruoja savo patikimumą bei pajėgumą atsakyti į iškylančias saugumo grėsmes. Kartu su kitomis tarptautinėmis organizacijomis prisidedama prie saugumo užtikrinimo ir krizių sprendimo, ES disponuoja įvairiomis BSGP priemonėmis – nuo karinių operacijų, saugumo institucijų reformos, pareigūnų apmokymo iki paramos vystomojo bendradarbiavimo srityse.

Temos pasirinkimas. Saugumas yra vienas pagrindinių Europos Sąjungos piliečių prioritetų. Saugumo klausimas yra išlikęs svarbus iki šių dienų, kadangi Europos Sąjungos pašonėje vyksta kariniai konfliktai, taip pat sparčiai plinta terorizmas. Grėsmės nėra pastovus dalykas: vienos atsiranda ir vystosi, kitos gali mažėti at net išnykti, todėl saugumo politika turi nuolat vystytis ir prisitaikyti prie besikeičiančių grėsmių. Siekdama užtikrinti saugumą, Europos Sąjunga turi nustatyti aiškius prioritetus bei kryptingai siekti jų įgyvendinimo.

Darbo problema

Sparčiai kintanti XXI a. Europos saugumo aplinka įtakoja ES bendros saugumo ir gynybos politikos kaitą. Dėl to esminė darbo problema yra neaiškumas kaip toliau vystysis Europos Sąjungos bendra saugumo ir gynybos politika?

Darbo tikslas

Išanalizuoti dabartinės Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) plėtros tendencijas ir nustatyti labiausiai tikėtinas Bendros saugumo ir gynybos politikos vystymosi perspektyvas.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos raidą nuo pirmųjų bandymų ją sukurti iki šių dienų;
2. Išanalizuoti ES BSGP institucinę sandarą ir teisinį reglamentavimą;
3. Atskleisti ES BSGP dabartinę raišką ir galimus tolesnio vystymosi scenarijus.

Tyrimo metodika: šiame darbe naudojamas mokslinės literatūros analizės metodas, atsižvelgiama į anksčiau padarytas prielaidas.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš dviejų tarpusavyje susijusių skyrių:

1 skyrius – EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS RAIDA: apžvelgiama Bendros saugumo ir gynybos politikos raida. Apžvelgiamas saugumas Europoje po Šaltojo karo. Analizuojamos Maastrichto ir Lisabonos sutartys.

2 skyrius – EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS INSTITUCINĖ SANDARA IR TEISINIS REGLAMENTAVIMAS: analizuojama Bendros saugumo ir gynybos politikos institutinė sandara ir BSGP teisinis reglamentavimas.

3 skyrius - EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS DABARTINĖ RAIŠKA IR GALIMI TOLESNIO VYSTYMO SI SCENARIJAI: analizuojamos Bendros saugumo ir gynybos politikos veiklos kryptys, Kovinių grupių paskirtis Bendroje saugumo ir gynybos politikoje. Nagrinėjamos Europos Sąjungos vykdomos misijos, taip pat pateikiami galimi tolesnio Bendros saugumo ir gynybos politikos vystymosi scenarijai.

1. EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS RAIDA

1.1 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos ankstyvoji raida

Vakarų Europoje pokario metais didžiausią nerimą kėlė SSRS ir galimos revanšistinės nuotaikos Vokietijoje. Šie veiksniai nulėmė Briuselio sutarties pasirašymą. 1948 m. kovo 17 d. sutartį pasirašė Prancūzija, Jungtinė Karalystė ir trys Beniliukso šalys – Belgija, Liuksemburgas ir Olandija. Šis dokumentas deklaravo kultūrinį, socialinį ir ekonominį bendradarbiavimą, bei kolektyvinę šalių gynybą.

Kaip jau minėta, Europoje svarbiausiais saugumo garantais buvo JAV karinis buvimas ir Vokietijos bei Prancūzijos bendradarbiavimas. Būtent jį ir buvo siekiama įgyvendinti, 1951 m. balandžio 18 d. Pasirašyta Europos anglies ir plieno bendrijos (EAPB) steigimo sutartimi. Ją pasirašė šešios valstybės – Belgija, Vakarų Vokietija, Liuksemburgas, Prancūzija, Italija ir Olandija. Pokario metais Vakarų Europoje buvo būtina sutvirtinti susitaikymo procesą ir bendrai prižiūrėti buvusių priešų, pirmiausia Vokietijos ir Prancūzijos karo pramonę. Tai turėjo būti padaryta bendrai valdant, kontroliuojant, įsavinant ir eksploatuojant strateginius išteklius. Ilgainiui tai neišvengiamai vedė prie politinės integracijos EAPB toliau buvo papildyta Europos ekonomine bendrija ir Europos atominės energijos bendrija („Euratomu“) [36].

Būtent saugumą ir gynybą užtikrinančios sąjungos kūrimo ištakos yra 1952 m., kuomet šešios jau minėtos EAPB valstybės narės pasirašė Europos gynybos bendrijos (EGB) sutartį. Ši organizacija numatė reikšmingus planus: jau tuo metu buvo iškeltas tikslas sukurti Europos armiją, susidedančią iš 100,000 karių, kurių pusė būtų iš Prancūzijos. Tuo metu išryškėjo Paryžiaus siekis tapti EGB lyderiu. Nors sutartis buvo pasirašyta visų jos kūrime dalyvavusių valstybių, tačiau ratifikavimo reikalavimas sužlugdė EGB kūrimą. Prancūzijos parlamentas 1954 m. neratifikavo EGB sutarties [4].

Šiose ankstyvose pastangose kurti gynybinio pobūdžio karinę organizaciją labai akivaizdus Vakarų Europos valstybių siekis apsisaugoti nuo stiprios ir ginkluotos Vokietijos, integruojant ją į bendrą organizaciją, bei nuo SSRS grėsmės, nes ši sąjunga buvo kuriama pačiame Šaltojo karo įkarštyje. Tačiau bendri gynybos planai buvo persmelkti Prancūzijos ir JAV tarpusavio konkurencija, nes EGB - tai Prancūzijos iniciatyva, kaip atsakas į JAV žingsnius, siekiant perginkluoti Vokietiją ir įtraukti ją į NATO. Be to JAV vadovaujama NATO buvo įkurta tik 1949 m., tad neabejotinai Europos armijos kūrimas susidūrė su JAV baime dėl NATO susilpnėjimo. Prancūzija nebuvo patenkinta NATO vystymosi tendencijomis, nes kuriant organizaciją buvo suformuota dviejų

ramsčių (JAV ir Europos) koncepcija, tačiau JAV dominavimas šią koncepciją visiškai paneigė [37].

EGB žlugo dėl Prancūzijos palamento nepritarimo ir baimės prarasti didžiosios valstybės statusą bei dėl Didžiosios Britanijos nenoro tapti šios organizacijos nare. Didžiosios Britanijos nuomone, EGB buvo žingsnis link Europos federacijos, kurioje Britanija nenorėjo dalyvauti. Europos federacija Didžiajai Britanijai asocijavosi su suvereniteto praradimu, silpnėjimu bei tarptautinio statuso pablogėjimu. Šios organizacijos kūrimas atskleidė skirtingą Europos valstybių požiūrį į gynybinės organizacijos funkcionavimą [40].

Pirmasis nedidelis sėkmingas žingsnis link bendros Europos užsienio ir saugumo politikos buvo žengtas 1970 m., kai EB valstybių narių užsienio reikalų ministrai sutarė sukurti Europos politinį bendradarbiavimą (EPB) – konsensu paremtą tarpvyriausybinių bendradarbiavimo sistemą, įgalinančią valstybes dalintis informacija ir koordinuoti užsienio politiką bei, esant galimybėms, imtis bendrų veiksmų. 1981 m. užsienio reikalų ministrai pirmą kartą pritarė, kad EPB rėmuose gali būti svarstomi iki tol nuošalėje palikti saugumo politikos klausimai [4].

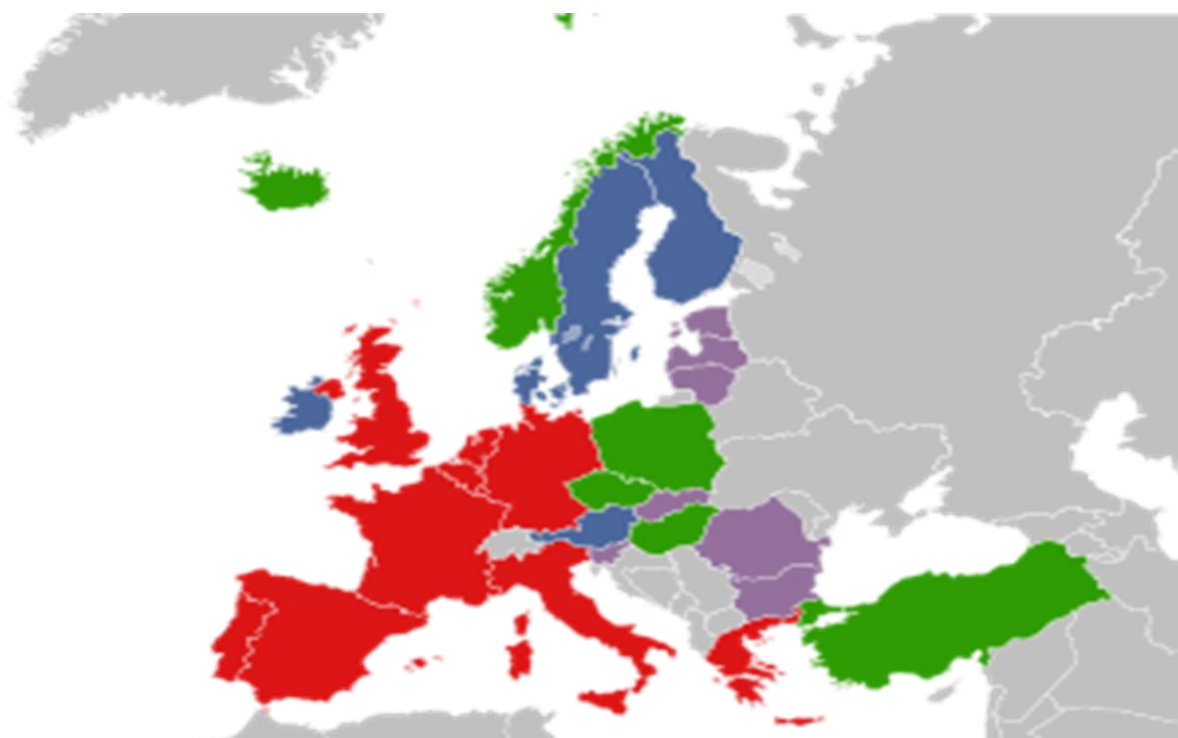
1986 m. EB valstybių narių priimtame Suvestiniame Europos akte (angl. Single European Act) EPB įteisinama kaip atskira valstybių narių tarpvyriausybinių bendradarbiavimo sritis bei pakartojama ankstesnė nuostata glaudžiau koordinuoti pozicijas dėl politinių ir ekonominių saugumo aspektų. Kartu buvo pabrėžta, kad bendradarbiavimas saugumo klausimais EPB rėmuose neužkerta kelio bendradarbiavimui Vakarų Europos sąjungos (VES) ar NATO rėmuose [4].

Apibendrinant galima pasakyti, kad ES bendra saugumo ir gynybos politika buvo pradėta vystyti 1952m. bandant sukurti Europos gynybos bendriją, tačiau šie planai žlugo Prancūzijai neratifikavus šios sutarties. Sekantis, sėkmingas žingsnis link bendros saugumo ir gynybos politikos buvo žengtas 1970m. kai buvo nutarta sukurti Europos politinį bendradarbiavimą. Taigi galima teigti, kad nuo EPB prasidėjo BSGP vystymasis.

1.2 Vakarų Europos Sąjunga ir Europos politinis bendradarbiavimas

Vakarų Europos Sąjunga įkurta 1948 m. Ji ilgai buvo vienintelė saugumo organizacija Europoje. Nepavykus įsteigti EGB, kuri Vokietijos ginkluotąsias pajėgas integruotų į Europos struktūras, 1954 m. spalio 23 d. Briuselio pakto šalys (Prancūzija, Didžioji Britanija, Belgija, Olandija ir Liuksemburgas) Paryžiuje pasirašė protokolus, kuriais modifikavo bei papildė 1948 m. Briuselio sutartį ir į organizaciją priėmė Vokietijos Federacinę Respubliką bei Italiją, o pačią organizaciją pavadino Vakarų Europos Sąjunga (VES) [35].

Nuo to laiko VES veiklos pagrindas ir buvo ši modifikuota Briuselio sutartis, kurios 5 straipsnis skelbia, kad karinės agresijos prieš vieną iš Sąjungos narių atveju kitos Sąjungos narės jai suteiks karinę ir visą kitą įmanomą pagalbą.

Nariai • Asocijuoti nariai • Stebėtojai • Asocijuoti partneriai

1 pav. Vakarų Europos Sąjungos žemėlapis iki 2003 metų [36].

*Kaip matome 1 pav. VES buvo sudaryta ne tik iš valstybių narių, kurios tuo metu buvo ES ir NATO narės. Dar egzistavo **asocijuoti nariai** - tai šalys kurios buvo NATO, bet ne ES narės. Čekija, Vengrija ir Lenkija į ES įstojo 2004 metais, o Norvegija, Islandija ir Turkija liko tik NATO narėmis. Taip pat buvo **stebėtojai** – tai šalys kurios iki 2003 metų jau buvo įstojusios į ES bet nebuvo NATO narės, jos liko tik ES narės iki šių dienų. Dar egzistavo **asocijuoti partneriai** - šalys kurios tuo metu nebuvo nei ES, nei NATO narės. Visos šios šalys prie NATO prisijungė 2004 metais. Lietuva, Latvija, Estija ir Slovėnija prie ES prisijungė 2004 metais, o Rumunija ir Bulgarija 2007 metais.*

Europos integracijos entuziastai dirbo toliau. Prancūzija 1961-1962 m. pasiūlė *Fouchet* ¹planą. Jame buvo pasiūlyta pasirašyti sutartį, skatinančią vieningą užsienio politiką, bendrą šalių narių gynybos politikos koordinavimą. Bet kaip ir anksčiau, BUSP idėjos įgyvendinimas susidūrė su šalių tarpusavio nesutarimais. Olandija ir Belgija siekė Didžiosios Britanijos dalyvavimo sutartyje. Tai prieštaravo Prancūzijos interesams, kuri norėjo įsitvirtinti Europos lyderės vaidmenyje. Kita priežastis: šis bendradarbiavimo planas buvo grindžiamas tarpvyriausybiniu principu ir buvo baiminamasi, kad trikdytų prasidėjusį virš nacionalinių Europos ekonominės bendrijos (EEB) ir kitų Europos bendrijų bendradarbiavimą [36].

1969 m. prasidėjęs Europos politinis bendradarbiavimas užsienio reikalų srityje buvo varžomas nesutarimų tarp transatlantinio bendradarbiavimo šalininkų (Didžiosios Britanijos ir Olandijos) ir

¹ *Fouchet planas* - planas kuriuo ketinta įtraukti 6 Europos Bendrijos valstybes nares į naują tarpvyriausybinių organizaciją, kuri koordinuotų užsienio ir saugumo politiką, o taip pat bendradarbiautų politiniuose, ekonominiuose ir kultūriniuose reikaluose.

Prancūzijos siekių vykdyti savarankišką Europos užsienio ir saugumo politiką. 1970 metais Liuksemburgo viršūnių susitikime paskelbtas Davinjono projektas, kuriuo pradėtas procesas, vėliau gavęs Europos politinio bendradarbiavimo (EPB) vardą. Nors formaliai EPB įteisintas tik Vieningos Europos akte 1987 m., kuriame politinis bendradarbiavimas buvo įtrauktas į bendrijos veiklą ir oficialiai reglamentuotas. Iš pradžių pagrindiniai EPB sistemos elementai buvo du kartus per metus vykdamų užsienio reikalų ministrų susitikimai, kuriuos rengė specialiai tam reikalui įsteigtas Politinis komitetas, sudarytas iš atitinkamų užsienio reikalų ministerijų politikos departamentų direktorių. EPB sistema palaipsniui evoliucionavo. Radikalių pokyčių nebuvo, tačiau plėtėsi praktinio bendradarbiavimo formos ir priemonės. Vienas iš svarbiausių ankstyvojo Europos politinio bendradarbiavimo bruožų yra konsensuso paieškos ir rezultatų priklausomybė nuo valstybių narių valios [35;36].

Galima sakyti, kad EPB buvo visai sėkminga iniciatyva, atitikusi ir globalizacijos tendencijas, ir ne visada nuspėjamą JAV prezidentų Karterio ir Reigano politiką. Europos šalys ėmė vieningiau laikytis tarptautinių krizių atžvilgiu, vieningiau balsuodavo Jungtinėse Tautose ir kituose tarptautiniuose forumuose [35].

1985 m. *Doodge* komitetas parengė veiksmų ir priemonių planą, siekiant sustiprinti Bendrąją užsienio politiką. Plane jau nebe pirmą kartą buvo skatinama tarpusavio koordinacija saugumo klausimais, ginklų pramonėje. Buvo padėtas pamatas institucionalizacijai. Atsirado BUSP politikos koordinatoriai – Europos korespondentai [36].

1990 m. prie VES prisidėjo Ispanija ir Portugalija, o 1995 m. Graikija [35].

Šaltojo karo laikotarpiu Europos bendros gynybos suvokimas rėmėsi NATO ir JAV ginkluotojų pajėgų dislokacija Europos kontinente ir JAV pasiryžimu ginti Europą nuo galimos SSRS agresijos. Sovietų grėsmė yra tas faktorius, kuris vienijo Europą transatlantinių saugumo garantijų atžvilgiu. VES šalių karinių struktūrų bendradarbiavimo pasyvumas iš dalies buvo "užprogramuotas" sutarties 4-ajame straipsnyje, kuriame sakoma, kad bet kokios institucijos, sukurtos VES sutarties pagrindais, turi glaudžiai bendradarbiauti su NATO ir nedubliuoti jos karinių štabų veiklos [36].

VES svarbios datos:

Amsterdamo sutartis - pasirašyta 1997 m. spalio 2 d., įsigaliojo 1999 m. gegužės 1 d.. Joje pabrėžiama, kad VES yra integrali ES vystymosi dalis, teikianti Europos Sąjungai galimybes veikti. Amsterdamo sutartyje numatoma galimybė skatinti glaudesnius institucinius santykius su VES, turint galvoje ir galimybę integruoti VES į ES, jeigu ES Viršūnių taryba taip nuspręstų. ES bendroji saugumo ir gynybos politika neturėtų perimti kolektyvinės gynybos įsipareigojimų iš NATO, o apimti tik Petersbergo uždavinius [30].

Kalbant apie BUSP institucionalizaciją, Amsterdamo sutartis taip pat buvo žingsnis į priekį. J.8 straipsnis įtvirtino Vyriausiojo BUSP įgaliojimo pareigas, jas atliko Ministrų Tarybos Generalinis sekretorius. Šių pareigybių atsiradimas laikomas svarbiu žingsniu kuriant vieningesnę BUSP. Amsterdamo sutartis vertinama kaip dar vienas žingsnis į priekį siekiant BUSP įgyvendinimą padaryti efektyvesnį, lankstesnį ir greitesnį. Kartu matome ir ES šalių narių nenorą daugiau nacionalinių galių perduoti ES institucijoms. Tarpvyriausybini sprendimų priėmimo būdas rodo aiškius nacionalinių norų prioritetus. Jis taip pat labai apsunkina greito reagavimo ir greito sprendimų priėmimo procesus. Tai pasakytina apie BUSP, o kalbant apie ESGP šalių narių nesutarimai bei skirtingi gynybos politikos interesai ypač akivaizdūs.

ES Viršūnių Tarybos susitikimas Kiolne - 1999 m. birželio 3-4. Jame nutarta, kad sprendimai dėl VES funkcijų perdavimo ES bei Europos saugumo ir gynybos politikos įgyvendinimo sąlygų ir priemonių turėtų būti priimti iki 2000 m. pabaigos ir VES, kaip organizacija, turėtų baigti vykdyti savo funkcijas [35].

Helsinkio ES Viršūnių Taryba - 1999 m. gruodis. Nutarta iki 2003 metų sukurti ES pajėgas (iki 50 000-60 000 karių), kurios galėtų būti dislokuotos per 60 dienų metų laikotarpiui Petersbergo uždavinių vykdymui. Taip pat nutarta įkurti nuolatinis politinius ir karinius organus ES Tarybos viduje [36].

VES Ministrų Tarybos susitikimas Marselyje - 2000 m. lapkritis. Priimti sprendimai, kurių tikslas - pasirengti VES uždarymui:

Iki 2001 m. liepos 1 d. turi būti sukurtos VES likutinės struktūros liekančioms VES funkcijoms vykdyti pagal modifikuotą Briuselio Sutartį (Sutarties V str. ir IX str.).

VES Ministrų Taryba pažymėjo, kad VES Karinis Štabas ruošiasi nutraukti savo veiklą. Taip pat nutarta, jog VES nutraukia svarbų dialogą ir bendradarbiavimą VES 28 (narės, asocijuotos narės ir asocijuotos partnerės) ir VES 21 (narės ir asocijuotos narės) formate. Šios funkcijos pereina ES atsakomybėn ir bus vykdomos išnaudojant politinį dialogą su atitinkamomis valstybėmis (15+15) formate ES instituciniuose rėmuose; VES turėto teisinio statuso šiuo metu "kompensuoti" neketinama, šį klausimą galutinai išspręs narystė ES.

Ministrai pabrėžė susidomėjimą VES Asamblėjos kaip Europos saugumo ir gynybos klausimų strateginio svarstymo institucijos veikla. Akcentuojama, kad parlamentinė kontrolė saugumo politikos srityje turi būti išlaikyta, patvirtintas naujas VES Asamblėjos pavadinimas - "The Interim European Security and Defence Assembly".

ES Viršūnių Taryba susitikime Nicoje - 2000 m. gruodį priėmė sprendimą, kad ES perims iš VES Palydovinį Centrą ir Saugumo Studijų Institutą ir įkurs atitinkamas specializuotas agentūras [35;36].

Lisabonos sutartis – 2007 m. buvo pasirašyta Lisabonos sutartis, kuri įsigaliojo 2009 m. Po Lisabonos sutarties įsigaliojimo visos VES funkcijos palaipsniui buvo perduodamos ES. 2011 m. perdavus visas funkcijas VES nustojo funkcionuoti [14].

Apibendrinant galima teigti, kad nuo 1948 metų, lygiagrečiai veikė dvi organizacijos atsakingos už saugumą Europoje, tai VES ir EPB. Jos abi siekė glaudaus bendradarbiavimo su NATO. Pagrindinis VES veiklos principas – agresijos prieš vieną iš Sąjungos narių atveju, kitos šalys suteikia visą reikiamą pagalbą, o EPB suvienijo Europos bendrijos šalis tarptautinių krizių atžvilgiu. Abiejų organizacijų veikla buvo sėkminga ir pasiteisinanti. Tačiau EPB po Maastrichto sutarties įsigaliojimo buvo pervadintas į Bendrąją užsienio ir saugumo politiką, o VES po Lisabonos sutarties įsigaliojimo nustojo funkcionuoti.

1.3 Saugumas Europoje po Šaltojo karo pabaigos

Pasibaigus Šaltajam karui (1989 – 1993) Europoje prasidėjo aktyvūs debatai dėl naujų strateginių tikslų. Vienas pagrindinių klausimų – NATO vaidmuo Europos saugume. Išsiskyrė dvi kraštutinės pozicijos. Pirmoji NATO įsivaizdavo kaip universalų “pasaulio policininką”, užtikrinantį taiką ir vedantį prie visiško Europos nusiginklavimo ir demilitarizacijos. Kitą poziciją išsakė autonominių Europos ginkluotųjų pajėgų sukūrimo šalininkai, kurie kaip vieną iš tikslų nurodė galimą pasitraukimą iš NATO struktūrų. Už nepriklausomą Europos gynybos sistemą aktyviausiai pasisakė Prancūzija [37;40].

Svarbų vaidmenį minėtuose debatuose suvaidino regioninis konfliktas Balkanuose. Prasidėjus pirmiesiems kariniams veiksams Slovėnijoje 1991 metais, ES valstybės narės ryžosi įsikišti į šį konfliktą su Jungtinių tautų mandatu. Į Bosniją buvo įvestos daugiausiai Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos ginkluotosios pajėgos. Tačiau Europos valstybių intervencija nedavė naudos, nes nebuvo matyti jų karinės galios bei trūko vietinių problemų išmanymo, derybos dėl ugnies nutraukimo regione buvo nesėkmingos. Eilinį kartą susidurta su skirtingomis didžiųjų Europos valstybių pozicijomis. Vokietijos ir Prancūzijos nesutarė konflikte palaikyti Kroatiją ar Serbiją, Didžioji Britanija nenorėjo kištis į konfliktą po Europos vėliava, ji išreiškė norą veikti NATO sudėtyje. Minėti nesutarimai parodė, kad Europa dar nėra pakankamai subrendusi ir pajėgi sureguliuoti konflikto.

Vašingtono pagalba buvo būtina. ES nesėkmingai bandė sukurti taikos Balkanuose formulę. Tuo tarpu JAV delsė įvesti į regioną savo pajėgas ir tai atvedė iki etninių valymų ir koncentracijos stovyklų buvusioje Jugoslavijoje. ES nesugebėjo užkirsti kelio karui, apginti mažumų teises ir užtikrinti sėkmingą demokratijos raidą. Tai buvo žiauri pamoka ir rimtas grąsinimas Europai, deklaruojančiai žmogaus teisių ir laisvių apsaugą. Nepaisant to leidusiai savo kaimynystėje įvykti didžiausioms žudynėms nuo Antrojo Pasaulinio karo. Tapo aišku, kad be realios galimybės panaudoti karinę jėgą, jokia efektyvi kolektyvinė gynyba nėra įmanoma. Skirtingai nei pasibaigus Šaltajam karui, integracija

nebeužtikrino saugumo regionuose. Remiantis Jean-Yves Haine (2004), galima daryti išvadą, kad pavienės valstybės narės negalėjo tikėtis išspręsti panašių konfliktų savo jėgomis, jie reikalavo kolektyvinės reakcijos [29;20].

Tokia sunki patirtis Balkanuose, paskatino Europos valstybes atkreipti dėmesį į jas skaldančius nesutarimus. Taip pat privertė dar kartą apmastyti santykį su JAV, kaip saugumo užtikrinimo veikėju Europoje.

Europos nesėkmingas veikimas Balkanuose sukėlė daug neigiamų vertinimų. Daugelis politikos vertintojų ir ekspertų ėmė BUSP vadinti visiška nesėkme ir klaida. Toks požiūris rėmėsi ne tik patirtimi Bosnijoje, bet ir nesėkmingais ES bandymais formuoti bendrą užsienio politiką kitais tarptautinės politikos klausimais. Vėl atsinaujino debatai dėl NATO statuso Europoje. Sprendžiant krizę, daugiausiai rizikavo Europos sausumos pajėgos, kai tuo tarpu JAV karinė invazija rėmėsi santykinai saugiais oro antskrydžiais [20].

Apibendrinant galima pasakyti, kad pasibaigus Šaltajam karui Europos pastangos ieškant naujų strategijų ir bandymai toliau vystyti saugumo sistemą nebuvo sėkmingi. Europos kaimynystėje įvykęs Balkanų konfliktas parodė, kad Europa nėra pasiruošusi veikti savarankiškai, buvo suabejota Europos saugumo politikos reikalingumu. Tačiau šios nesėkmės nesustabdė Europos saugumo ir gynybos politikos vystymosi.

1.4 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos raida 1992 – 2010 metais

Šaltojo karo pabaiga ir ją sekusi geopolitinės aplinkos kaita paskatino EB ieškoti didesnio vaidmens tarptautinėje arenoje ir glaudesnių politinio bendradarbiavimo formų. 1992 m. Maastrichte pasirašytoje Europos Sąjungos sutartyje Europos politinis bendradarbiavimas buvo pakeistas Bendrąja užsienio ir saugumo politika (BUSP). Lyginant su EPB, BUSP toliau pastūmėjo ES valstybių narių bendradarbiavimą užsienio ir saugumo politikos srityje trimis aspektais: pirma, ji apėmė visas užsienio ir saugumo politikos sritis, ilgalaikėje perspektyvoje numatant „bendros gynybos politikos galutinį suformavimą, kuris ilgainiui sudarytų sąlygas pereiti prie bendros gynybos“; antra, ji numatė, kad valstybės narės turi suderinti savo nacionalines politikas su bendromis ES pozicijomis; trečia, naujo teisinio instrumento – bendrųjų veiksmų – pagalba konkrečiam tikslui pasiekti ES gali panaudoti visus ES turimus išteklius – politinius, finansinius, diplomatinčius ir kt. [4;42].

1996 – 1997 m. vykusioje tarpvyriausybėje Maastrichto sutarties peržiūros konferencijoje bendros užsienio ir saugumo politikos reforma buvo viena svarbiausių temų. 1997 m. liepos mėn. VES Taryba priėmė deklaraciją dėl VES vaidmens ir santykių su ES bei NATO, kurioje Petersbergo užduotys ir jų vykdymui reikalingi gynybiniai pajėgumai pavadinti esminiu ir būtinu Europos saugumo ir gynybos identiteto elementu. Ši deklaracija buvo pridėta prie modifikuotos Europos Sąjungos sutarties ir tokiu būdu inkorporuota į ES sutartį [4].

Petersbergo užduotys yra krizių valdymo operacijų, kuriose Europos Sąjunga gali dalyvauti, spektras. Šios užduotys dar kitaip yra vadinamas ES karinių ambicijų lygiu. Petersbergo užduotis galima priskirti prie VES palikimo. 1992 metais Petersberge (Vokietijoje) susirinkusi VES taryba priėmė deklaraciją, kurioje VES, kaip ES gynybinė organizacija, išsikėlė sau ambicingas užduotis, susijusias su ES dalyvavimu krizių valdymo ir taikos palaikymo operacijose. VES patvirtintos užduotys apėmė: dalyvavimą humanitarinėse ir gelbėjimo operacijose; dalyvavimą taikos palaikymo operacijose; kovinių dalinių panaudojimą krizių valdymo ir taikos vedimo operacijose. Šioms VES deklaracijoje suformuluotoms užduotims iš karto prigijo Petersbergo užduočių pavadinimas [40].

1997 m. spalio mėn. Amsterdame pasirašyta modifikuota Europos Sąjungos sutartimi (dažnai vadinama Amsterdamo sutartimi) buvo žengtas dar vienas žingsnis link glaudesnio bendradarbiavimo: įkurtas vyriausiojo įgaliojimo BUSP postas, Petersbergo užduotys įtrauktos į ES sutartį, pakartota ES sąsaja su VES [30].

Vėliau, stiprėjant naujoms saugumo grėsmėms, taip pat vystantis Europos saugumo ir gynybos politikai bei kintant ES vaidmeniui saugumo ir gynybos politikos srityje, keitėsi ir Petersbergo užduočių sąrašas. VES suformuluotos užduotys buvo peržiūrėtos rengiant ES Konstitucinės Sutarties projektą. Konstitucijai neįsigaliojus, atnaujintas Petersbergo užduočių sąrašas buvo perkeltas į 2007 metais pasirašytą Lisabonos sutartį. Naujasis sąrašas apima: bendras nusiginklavimo operacijas, humanitarines ir gelbėjimo, karinio konsultavimo ir pagalbos, konfliktų prevencijos ir taikos palaikymo užduotis bei užduotis vykdomas kovinių pajėgų krizių valdymo operacijose, įskaitant taikdarystės ir po konfliktinio stabilizavimo operacijas. Lisabonos sutartyje pažymima, jog visos šios užduotys gali prisidėti kovojant su terorizmu, įskaitant pagalbą trečiosioms šalims savo teritorijose kovojančioms prieš terorizmą [40;16].

Be BUSP sukurtos institucinės sistemos, glaudesniai bendradarbiavimui gynybos srityje buvo reikalinga ir valstybių narių politinė valia. Lūžis buvo pasiektas 1998 m. gruodžio mėn. Sent Male vykusiame Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos viršūnių susitikime, kurio metu buvo priimta deklaracija, pasisakanti už pilnavertį ES vaidmenį tarptautinėje arenoje bei kviečianti įgyvendinti Amsterdamo sutarties nuostatas dėl bendros gynybos politikos sukūrimo. Deklaracijoje akcentuota, kad ES turi turėti nepriklausomus karinius pajėgumus, kuriuos galėtų panaudoti sprendžiant tarptautines krizes[4;3].

1999 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikimas Kelne davė pradžią Europos saugumo ir gynybos politikai (ESGP) – valstybės narės ne tik pritarė Sent Malo deklaracijos tikslams, bet ir akcentavo būtinybę mobilizuoti ES resursus bei patikimas karines pajėgas, įgalinančias ES nepriklausomai veikti sprendžiant tarptautines krizes, ir sukurti sprendimų priėmimo mechanizmą ES resursų bei pajėgų panaudojimui krizių metu. Susitikime ES Tarybos generaliniu sekretoriumi ir

vyriausiuoju įgaliotiniu bendrai užsienio ir saugumo politikai buvo paskirtas buvęs NATO generalinis sekretorius Javieras Solana [4].

Nuo 1999 m. iki 2002 m. ESGP žengė į priekį su kiekvienu Europos Vadovų Tarybos susitikimu. 1999 m. gruodžio mėn. Helsinkio Europos Vadovų Taryba nusprendė iki 2003 sutelkti 50-60 tūkst. karių ES pajėgas, kurios per 60 dienų galėtų būti panaudotos vykdant ES vadovaujamą karinę operaciją. Tai nebuvo Europos kariuomenės kūrimas, karinis personalas išliko nacionalinių karinių pajėgų sudėtyje. 2000 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikime Feiroje buvo nutarta greta karinės vystyti civilinę ESGP dimensiją ir buvo iškeltas tikslas iki 2003 m. parengti 5 tūkst. policininkų, kurie galėtų dalyvauti ES civilinėse operacijose, bei pasiūlyta Taryboje įkurti Krizių valdymo civilinius aspektus nagrinėjantį komitetą [4].

2000 m. gruodžio mėn. Nicoje susirinkusi ES Vadovų Taryba priėmė svarbius tolimesnio ESGP vystymo žingsnius: VES buvo inkorporuota į ES, Taryboje sukurtos nuolatinės ESGP institucijos (Politinis ir saugumo komitetas, ES Karinis komitetas ir ES Karinis štabas), apibrėžti ES santykiai saugumo ir gynybos srityje su trečiosiomis šalimis ir NATO. Lakene (Belgija) 2001 m. vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime ESGP buvo paskelbta veikiančia [4].

2002 m. Europos Vadovų Taryba Kopenhagoje patvirtino tarp ES ir NATO strateginę partnerystę įtvirtinusius susitarimus, atvėrusius galimybę ES pasinaudoti NATO kolektyviniais ištekliais bei planavimo pajėgumais [4].

2003 metų gegužę Europos Sąjunga pirmą kartą deklaravo jog yra pasirengusi vykdyti Petersbergo užduotis, tiesa, tik tiek, kiek šio gebėjimo neribojo tuomet įvardyti pajėgumų trūkumai.

Iš karto po to, 2003 metų birželį ES pradėjo pirmąją savarankišką ES karinę operaciją „Artemis“ Kongo Demokratinėje Respublikoje [40].

2003 metais valstybės narės priėmė J. Solanos parengtą Europos saugumo strategiją, kuria remiantis valstybės narės nustatė naują tikslą karinėje srityje – Pagrindinį tikslą 2010 (angl. *Headline Goal 2010*) – savotišką ES pajėgumų vystymo planą, numatantį kokius pajėgumus iki 2010 metų ES privalo turėti, siekdama savarankiškai spręsti tarptautines krizes. Šio Tikslą įgyvendinimas yra pratęstas po 2010 metų. 2004 metais buvo įkurta Europos gynybos agentūra, kuri kartu su ES Kariniu komitetu yra pagrindinės institucijos, dalyvaujančios ES karinių pajėgumų vystymo procese. Tais pačiais metais buvo sukurta ES Kovinių grupių koncepcija, jos pagrindu 2005 metais pradėjo budėti pirmoji ES Kovinė grupė, o nuo 2007 metų kiekvieną pusmetį budi po dvi Kovinės grupės. Kovinės grupės plačiau bus aptariamos 3.2 skyriuje [26].

Lygiagrečiai buvo vystoma civilinė ESGP dimensija. 2004 m. liepą ES Vadovų Taryba priėmė civilinio krizių valdymo veiksmų planą, kuriame nustatyti civilinių pajėgumų stiprinimo ir jų integracijos spartinimo prioritetai bei laiko rėmai. 2004 m. gruodžio mėn. ES Vadovų Taryba patvirtino civilinių pajėgumų vystymo planą, vadinamąjį Pagrindinį tikslą civilinėje srityje 2008 m.

(angl. Civilian Headline Goal 2008). 2007 metais šis dokumentas buvo atnaujintas, suformuluotos naujos užduotys vystant ES civilinių krizių valdymo pajėgumus.

2009 metais, įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, gerai žinoma Europos saugumo ir gynybos politika buvo pervadinta Bendra saugumo ir gynybos politika. Apie Lisabonos sutartį plačiau bus rašoma 1.4.2 skyriuje.

2013 metų gruodį ES BSGP dominavo Europos Vadovų Tarybos susitikimo darbotvarkėje, buvo diskutuojama dėl ES BSGP efektyvumo, matomumo ir įtakos didinimo, pajėgumų vystymo, o taip pat ir dėl Europos gynybos pramonės stiprinimo [4].

Apibendrinant galima teigti, kad sudėtinga geopolitinė situacija po Šaltojo karo, nesėkmės Balkanuose parodė kad Europos saugumo politika yra vis dar labai silpna ir tai paskatino Europos saugumo ir gynybos politikos vystymąsi. 1992m. buvo pasirašyta Maastrichto sutartis, kuria Europos politinis bendradarbiavimas (EPB) buvo pakeistas į Bendrąją užsienio politiką (BUSP). Taip pat buvo iškeltos Petersbergo užduotys, pasirašyta Amsterdamo sutartis, kuria įkurtas vyriausiojo įgaliotinio BUSP postas. 1999 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos susitikimas Kelne davė pradžią Europos saugumo ir gynybos politikai (ESGP). 2003m. buvo parengta ES saugumo strategija. Ir galiausiai, 2010m. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Europos saugumo ir gynybos politika (ESGP) buvo pervadinta Bendra saugumo ir gynybos politika (BSGP), taip kaip ji vadinama dabar. Pačios reikšmingiausios ir svarbiausios po Šaltojo karo pasirašytos sutartys, kurios padarė didžiausią įtaką BSGP raidai yra Maastrichto ir Lisabonos sutartys.

1.4.1 Maastrichto sutartis

Maastrichto sutartimi, kuri įsigaliojo nuo 1993 m. lapkričio 1 d., buvo oficialiai įsteigta Bendra užsienio ir saugumo politika (BUSP). Maastrichto sutarties penktasis skyrius įpareigoja ES vykdyti bendrą užsienio ir saugumo politiką. Kaip šios politikos tikslai nurodoma nepriklausomybės ir Sąjungos integralumo gynyba, taikos palaikymas ir tarptautinio saugumo stiprinimas, demokratijos ir žmogaus teisių apsauga, bendrų vertybių ir interesų puoselėjimas [15].

Taigi EPB transformavosi į BUSP. Tai vyko permainingoje tarptautinių santykių arenoje. Baigėsi penkiasdešimt metų trukęs Šaltasis karas, griuvo Berlyno siena ir susivienijo abi Vokietijos. Žlugus Sovietų Sąjungai Rytų Europoje prasidėjo nepriklausomybę atgavusių valstybių demokratizacija. Taip pat negalima pamiršti krizių Golfo įlankoje ir ypač buvusioje Jugoslavijoje. Kaip jau minėta, Šaltasis karas buvo bene svarbiausiais Europos valstybės vienijantis veiksnys. Rusijos grėsmė vertė ne tik formuoti bendrą gynybos identitetą, bet ir pripažinti NATO, kaip vienintelę saugumo alternatyvą. Karui pasibaigus atsirado nuomonių, kad tarp Bendrijų gali prasidėti tam tikra fragmentacija, o ypač BUSP srityje. ES buvo priversta iš naujo peržiūrėti savo saugumo politiką ir ieškoti naujų tarpusavio kompromisų. EPB išryškino skirtumus tarp EB ir EPB. Dominavo pozicija

išlaikyti tarpvyriausybę bendradarbiavimo formą ir neperduoti nacionalinių užsienio politikų koordinavimo virš valstybinėms Bendrijos institucijoms.

Tokio požiūrio pasekmė buvo trijų Europos Sąjungos ramsčių sukūrimas. Iš jų tik vienas – Europos Bendrija – veikė Bendrijos metodo pagrindu. Tuo tarpu kiti du ramsčiai: Bendra užsienio ir saugumo politika ir Bendradarbiavimas teisingumo bei vidaus reikalų srityje buvo grindžiami tarpvyriausybiniu bendradarbiavimu. Tai reiškė, kad sprendimai turėjo būti priimami konsensuso pagrindu.

Mastrichto sutarties J.4 straipsnyje VES pavedama įgyvendinti su gynyba susijusius Sąjungos sprendimus. Taigi VES buvo įtraukiama į ES sąrangą. Tas pats straipsnis nustato, kad Bendra saugumo ir gynybos politika turi apimti visus klausimus susijusius su gynyba. Tačiau taip pat pabrėžiama, kad saugumo ir gynybos politikos kūrimas neturi prieštarauti valstybių narių nacionalinio saugumo interesas bei įsipareigojimams NATO. Taigi jos kūrimas turi tilpti į VES ir NATO rėmus bei neprieštarauti ir nepažeisti ES tikslų [15].

Mastrichto sutartis yra vertinama kaip pirmas dokumentas nustatantis Bendrą saugumo ir gynybos politiką kaip ES tikslą. Išskiriamos trys pagrindinės priežasčių grupės skatinusios tokios politikos atsiradimą ir institucionalizaciją:

1. Pirmoji jų grupė, jau anksčiau darbe identifikuoti tarptautinės situacijos ir grėsmių pasikeitimas po Šaltojo karo pabaigos.

2. Antroji grupė sietinas su integracijos proceso dinamika. Ekonomiškai beveik pilnai integruotai Europai liko pasukti politinės integracijos keliu. Visgi užsienio ir gynybos politika išliko sritys, kur integraciniai procesai vyko kur kas lėčiau. Tarpvyriausybiniis bendradarbiavimas ir toliau buvo pagrindinė BUSP taisyklė. Šios aplinkybės paaiškina antrojo Sąjungos ramsčio sukūrimą.

3. Trečiąją priežasčių grupę iš esmės apibrėžia didžiulis skirtumas tarp ES ekonominės galios ir politinio silpnumo. Mažėjant JAV įtakai Europos politiniams procesams, ši disbalansą reikėjo mažinti. Priešingai nei ekonomikos srityje, tarptautinio saugumo užtikrinimo forumuose ES balsas buvo negirdimas. Dagelis politologų išskiria Balkanų krizę, kaip itin svarbų konsoliduojantį veiksni. Šis karas parodė bendradarbiavimo saugumo srityje svarbą ir tuometinį Sąjungos silpnumą šioje srityje. Nei Prancūzija, nei Vokietija ar Didžioji Britanija individualiai neturėjo galimybių išspręsti konflikto [17;18].

Apibendrinant galima teigti, Mastrichto sutartis yra oficialus dokumentas kuriuo buvo įsteigta Bendra užsienio ir saugumo politika. Šia sutartimi BUSP buvo nustatyta kaip ES tikslas, o tai paskatino spartų šios politikos vystymąsi.

Per ilgą ES gyvavimo laikotarpį buvo pastebėta, kad reikalingi pokyčiai siekiant užtikrinti sklandžią ES raidą, todėl buvo pasirašyta Lisabonos sutartis.

1.4.2 Lisabonos sutartis

2007 m. gruodžio 13 d. ES Vadovų taryba Lisabonoje pasirašė sutartį, kuri sutrumpintai vadinama Lisabonos sutartimi, iš dalies keičiančia Europos Sąjungos sutartį. Sutartis įsigaliojo 2009 m. gruodį. Joje numatyta daugybė pokyčių, kuriais siekiama užtikrinti, kad ES sprendimai būtų nuoseklesni ir efektyvesni, bei sustiprėtų ES tarptautinis vaidmuo.

Lisabonos sutartyje buvo pakeistos tam tikros nuostatos dėl ES bendros užsienio ir saugumo politikos, o Europos saugumo ir gynybos politika (ESGP) buvo pervadinta į Bendrąją saugumo ir gynybos politiką (BSGP). Sutarties tekste BSGP srities nuostatomis skiriamas atskiras skyrius.

Viena svarbiausių sutartyje įtvirtintų BSGP naujovių – nuolatinis struktūrizuotas bendradarbiavimas, arba galimybė norinčioms ir nustatytus aukštesnius kriterijus atitinkančioms šalims narėms intensyviau bendradarbiauti BSGP srityje vykdant sudėtingiausias misijas. Nuolatinis struktūrizuotas bendradarbiavimas atveria galimybę įkurti valstybių narių grupę, kuri įsipareigotų intensyviau vystyti nacionalinius gynybos pajėgumus, bei dalyvauti daugiašalėse iniciatyvose, pvz. Europos gynybos agentūros veikloje ar ES Kovinėse grupėse. Vis dėlto kol kas tai labiau teorinė galimybė – struktūrizuoto bendradarbiavimo įgyvendinimo ir dalyvavimo jame kriterijai nėra apibrėžti [49].

Dar viena svarbi sutarties naujovė – abipusės gynybos nuostata, kuri numato, kad karinės agresijos vienos iš valstybių narių teritorijoje atveju, šalys narės įsipareigoja agresiją patyrusiai šaliai suteikti visokeriopą įmanomą pagalbą ir paramą. Tiesa, kartu Lisabonos sutartis numato, jog ši nuostata nepakeičia Šiaurės Atlanto sutarties 5 straipsnyje numatytų saugumo garantijų. Taigi abipusės gynybos nuostata daugiau taikoma ES valstybėms narėms, kurios nėra NATO narės (pvz., Švedija).

Galiausiai, Lisabonos sutartyje yra įtvirtinta vadinamoji Solidarumo klauzulė, kuri numato galimą ES narių pagalbą kitai ES valstybei teroristinės atakos arba gamtinės nelaimės atveju. Šalys narės šiam tikslui gali panaudoti įvairias (taip pat ir karines) priemones [16].

BSGP yra bendradarbiavimo pagrindas, kuriuo remdamasi ES gali atlikti veiklos misijas trečiosiose šalyse. **Šių misijų tikslai** – palaikyti taiką ir stiprinti tarptautinį saugumą. Jos grindžiamos valstybių narių tiekiamomis civilinėmis ir karinėmis priemonėmis.

Iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo datos vadovaujantis BSGP buvo galimos tokios misijos:

- humanitarinės ir evakuacijos misijos;
- konfliktų prevencijos ir taikos palaikymo misijos;
- kovinių pajėgų vykdomos krizių valdymo misijos.

Lisabonos sutartyje ši sąrašą papildė trys naujos misijos:

- bendri veiksmai nusiginklavimo srityje;
- karinis konsultavimas ir pagalba;
- padėties stabilizavimas pasibaigus konfliktui [14].

Šių misijų tikslus ir jų įgyvendinimo bendrąsias sąlygas apibrėžia Taryba. Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Taryba gali tam tikrą misiją patikėti įgyvendinti grupei valstybių narių, kurios nori jos imtis ir turi civilinių bei karinių priemonių jai įgyvendinti. Valstybės narės, kurioms pavedama įgyvendinti šias operacijas, privalo reguliariai informuoti Tarybą apie misijos vykdymo eigą. Be to, jos veikia kartu su vyriausiuoju įgaliotiniu užsienio reikalams ir saugumo politikai.

Lisabonos sutartyje taip pat pripažįstama daugiašalių pajėgų dalyvavimo įgyvendinant BSGP galimybė. Tokios pajėgos suformuojamos tam tikroms valstybėms narėms, nusprendusioms susieti savo pajėgumus, ekipuotę ir kariškius, sudarant karinę sąjungą. Pagrindinės Europos karinių pajėgų grupės yra šios:

- ***Eurofor***, sudaryta iš Ispanijos, Prancūzijos, Italijos ir Portugalijos sausumos pajėgų;
- ***Eurocorps***, sudaryta iš Vokietijos, Belgijos, Ispanijos, Prancūzijos ir Liuksemburgo sausumos pajėgų;
- ***Euromarfor***, sudaryta iš Ispanijos, Prancūzijos, Italijos ir Portugalijos karinių jūrų pajėgų;
- ***Europos oro pajėgų grupė***, sudaryta iš Vokietijos, Belgijos, Ispanijos, Prancūzijos, Italijos, Nyderlandų ir Jungtinės Karalystės oro pajėgų [16].

Lisabonos sutartyje pirmą kartą atsirado savitarpio gynybos nuostata, konkrečiai saistanti ES valstybes nares. Taigi, jei viena valstybė narė savo teritorijoje patiria ginkluotą ataką, ji gali tikėtis kitų valstybių narių pagalbos ir paramos, o šios privalo jai pagalbą suteikti.

Šią nuostatą švelnina du suvaržymai:

- savitarpio gynybos nuostata nedaro įtakos tam tikrų valstybių narių, kurios tradiciškai laikosi neutralios pozicijos, saugumo ir gynybos politikai;
- savitarpio gynybos nuostata nedaro įtakos įsipareigojimams, prisiimtiems dalyvaujant Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (NATO) veikloje [14].

Nors BSGP nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo 2009 m. nelabai pakito, ji turi dideles politinių ir institucinių pokyčių galimybes. Pagrindiniai ligšioliniai BSGP pasiekimai – susijusių ES struktūrų sujungimas į EIVT, taip pat Tarybos sprendimas, kuriuo apibrėžiamas EGA statutas, būstinė ir veiklos nuostatai, kaip numatyta ES sutarties 45 straipsnio 2 dalyje. Buvo praleista nemažai galimybių paskatinti BSGP raidą: pastangos pradėti operacijas žlugo (pvz., Libane ir Libijoje) arba buvo uždelstos (pvz., Malyje). Taigi nėra dislokuotų ES kovinių grupių ir dar nėra įsteigtas nuolatinis ES operacijų štabas. Parlamentas ėmėsi iniciatyvos įvertinti BSGP pažangą ir išanalizuoti BSGP nesėkmes. Parlamentas ragina Tarybą ir valstybes nares didinti BSGP veiksmingumą [49].

Norint paskatinti BSGP raidą, vystyti susijusią institucinę sistemą ir stiprinti valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą su ES struktūromis, turėtų būti taikomos šios priemonės:

- būtų suformuluotas strateginis požiūris, siekiant išnaudoti visas BSGP galimybes, remiantis Lisabonos sutarties nuostatomis ir suvokimu, kuriose srityse galima Sąjungos pridėtinė vertė;

- tokiu požiūriu paremtoje saugumo ir gynybos baltojoje knygoje derėtų aprašyti siektiną pusiausvyrą tarp Sąjungos ir valstybių narių;
- gynyba būtų įtraukta į ES politiką mokslinių tyrimų ir inovacijos, pramonės ir kosmoso politiką – tai padėtų suderinti civilinius ir karinius reikalavimus ir plėtoti BSGP pajėgumus;
- būtų plėtojama Sąjungos institucinė sistema – pirmiausiai stiprinant Europos Gynybos agentūrą (EGA) siekiant išnaudoti visas jos funkcijų ir užduočių pagal ES sutartis teikiamas galimybes, ypač pajėgumų dislokavimo ir ginkluotės politikai pagal BSGP, taip pat apibrėžiant kitų Sąjungos ir Europos agentūrų, veikiančių saugumo ir gynybos srityje, vaidmenį;
- būtų apibrėžtas nuolatinis struktūrizuotas bendradarbiavimas, įskaitant ES paramą valstybėms narėms, kurios yra prisiėmusios įsipareigojimus dėl karinių pajėgumų ;
- būtų apibrėžta sąsaja tarp įvairių BSGP elementų: pajėgumų dislokavimo ir ginkluotės politikos, nuolatinio struktūrizuoto bendradarbiavimo, savitarpio pagalbos nuostatos, savitarpio solidarumo nuostatos, Sąjungos įsipareigojimo laipsniškai kurti bendrą ES gynybos politiką, taip pat ES ir NATO santykių [3].

Apibendrinant galima pasakyti, kad Lisabonos sutartyje yra numatyta daug pakeitimų, kurie turi paskatinti BSGP raidą ir išplėsti veiklą. BSGP turėtų būti vystoma nuosekliai. Po Lisabonos sutarties įsigaliojimo atsirado trys naujos misijos kurias gali vykdyti ES. Taip pat buvo pripažintas daugiašalių pajėgų dalyvavimas įgyvendinant BSGP. Europos Komisija vadovaudamasi Lisabonos sutartyje numatytomis priemonėmis sukūrė strategiją, kuri turėtų padidinti Europos gynybos pajėgumus.

Šaltasis karas ir geopolitinė situacija Europoje padarė didelę įtaką BSGP raidai. BSGP yra plačiai išsivystė, yra sukurtas tvirtas pagrindas tolimesniam BSGP vystymuisi. Buvo pasirašytos dvi labai svarbios sutartys, Maastrichto ir Lisabonos, kurios įpareigoja BSGP vykdymą ir įtakoja šios politikos vystymąsi.

Per visą BSGP vystymosi laikotarpį išsiplėtojo šios politikos institucinė struktūra, buvo sukurta daug institucijų, kurios turi skirtingas užduotis ir bendradarbiauja tarpusavyje. BSGP įtakota įvairių veiksmų kito tiek politiniu tiek instituciniu aspektu. Europos Sąjungos sutartyje buvo išdėstytos nuostatos, kurios užtikrina BSGP teisinį pagrindą, kuris yra būtinas vykdant šią politiką.

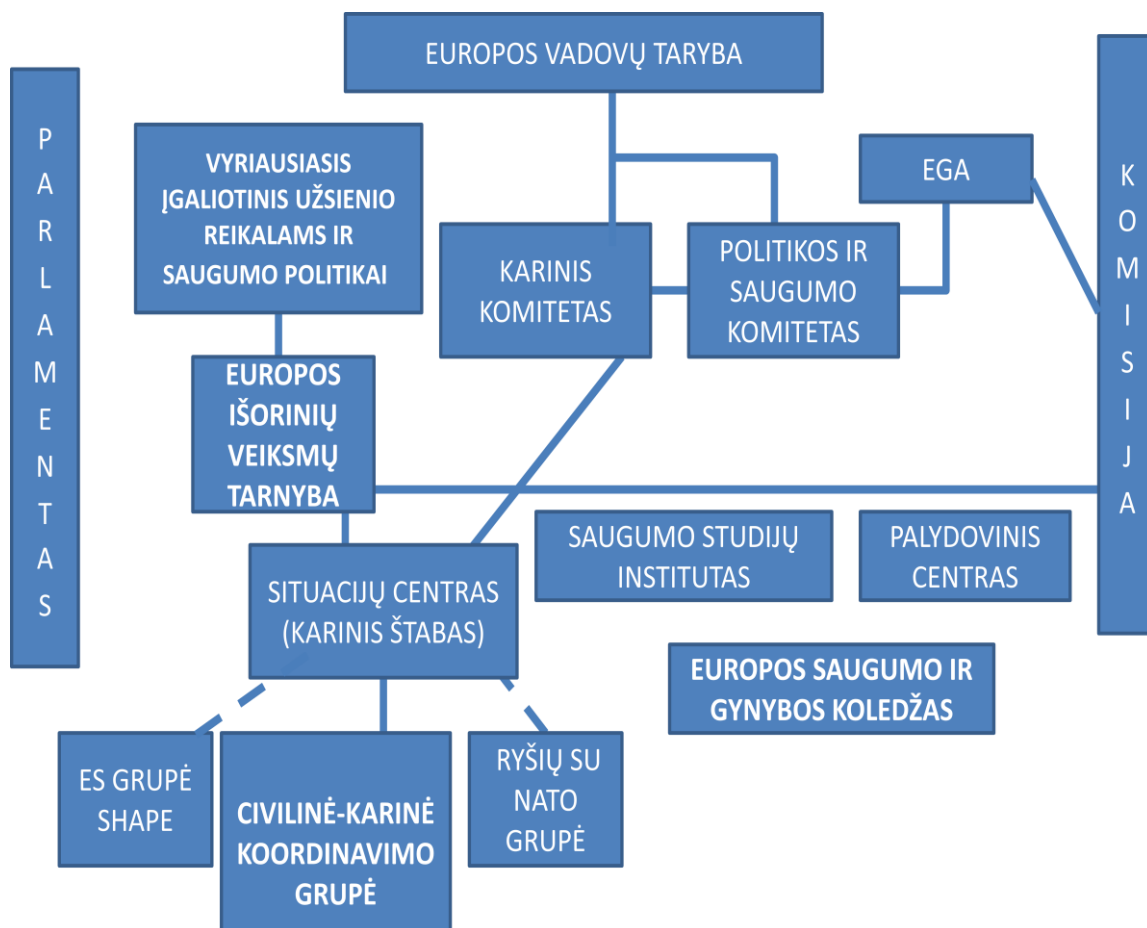
2. EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS INSTITUCINĖ SANDARA IR TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

2.1 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos institucinės sandaros analizė

Norint sėkmingai vykdyti saugumo politiką yra būtina išplėtoti institucinė struktūra, kuri sudaro pagrindą saugumo ir gynybos politikos veiklai. Siekiant užtikrinti saugumą Europoje yra remiamasi BSGP institucijomis.

Su BSGP susijusius sprendimus priima Europos Vadovų Taryba ir Europos Sąjungos Taryba (ES sutarties 42 straipsnis). Jie priimami vienbalsiai, išskyrus kai kuriuos išskirtinius atvejus, susijusius su Europos gynybos agentūra (EGA) ir nuolatinio struktūrizuotu bendradarbiavimu (NSB²), kai sprendimai priimami balsų dauguma. Pasiūlymus dėl sprendimų įprastu atveju teikia **Sąjungos vyriausioji įgaliotinė (Nuo 2014m lapkričio 1d. Federica Mogherini)** užsienio reikalams ir saugumo politikai, kuri taip pat yra Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja [3;51].

ES BSGP institucinė struktūra pateikiama žemiau esančiame paveiksle.

2 pav. ES BSGP institucinė sandara [parengta autoriaus remiantis pagal Šešelgytė M. (2007)]

Europos Parlamentas atlieka svarbų vaidmenį vykdamas BSGP. Parlamentas turi teisę prižiūrėti BSGP ir savo iniciatyva dėl jos kreiptis į KPPVĮ ir Tarybą (ES sutarties 36 straipsnis). Jis taip pat turi įgaliojimus BSGP biudžeto atžvilgiu (ES sutarties 41 straipsnis). Parlamentas du kartus per metus rengia diskusijas dėl pažangos, padarytos įgyvendinant BUSP ir BSGP, taip pat priima

² NSB, tai galimybė norinčioms ir nustatytus aukštesnius kriterijus atitinkančioms šalims narėms intensyviau bendradarbiauti BSGP srityje vykdamas sudėtingiausias misijas. Nuolatinis struktūrizuotas bendradarbiavimas atveria galimybę įkurti valstybių narių grupę, kuri įsipareigoję intensyviau vystyti nacionalinius gynybos pajėgumus, bei dalyvauti daugiašalėse iniciatyvose, pvz. Europos gynybos agentūros veikloje ar ES Kovinėse grupėse. Vis dėlto kol kas tai labiau teorinė galimybė – struktūrizuoto bendradarbiavimo įgyvendinimo ir dalyvavimo jame kriterijai nėra apibrėžti.

pranešimus: Užsienio reikalų komiteto rengiama pranešimą dėl BUSP, į kurį prireikus įtraukiamos su BSGP susijusios dalys; Saugumo ir gynybos pakomitečio rengiamą pranešimą dėl BSGP [50].

Nuo 2012 m. Europos Parlamentas ir valstybių narių nacionaliniai parlamentai kasmet organizuoja tarpparlamentines konferencijas BSGP reikalams aptarti. Parlamentų bendradarbiavimas šiose srityse numatytas Lisabonos sutarties 1 protokole, kuriame aprašomas nacionalinių parlamentų vaidmuo ES.

Lisabonos sutartyje įtvirtintos naujovės suteikė galimybę pagerinti politinį BSGP nuoseklumą. KPPVĮ atlieka pagrindinį institucinį vaidmenį, pirmininkaudama Užsienio reikalų tarybai, kurioje posėdžiauja gynybos ministrai (ES BSGP sprendimų priėmimo organas), ir duodama nurodymus EGA. Politinė konsultacijų ir dialogo su Parlamentu sistema vystosi, suteikdama Parlamentui galimybę atlikti visavertį vaidmenį plėtojant BSGP. Pagal Lisabonos sutartį Parlamentas yra partneris plėtojant Sąjungos išorės santykius ir atlieka svarbų vaidmenį padedant įveikti 2008 m. Europos saugumo strategijos įgyvendinimo ataskaitoje aprašytą iššūkį: „Itin svarbu išsaugoti visuomenės paramą mūsų veiklai visame pasaulyje. Šiuolaikinėse demokratinėse visuomenėse, kuriose žiniasklaida ir visuomenės nuomonė turi didelę įtaką formuojant politiką, visuomenės parama yra labai svarbi toliau vykdam mūsų įsipareigojimus pasaulyje. Dislokuojame policijos pareigūnus, teismo ekspertus ir karius nestabiliuose regionuose visame pasaulyje. Vyriausybių, parlamentų ir ES institucijų pareiga – informuoti visuomenę, kaip tai padeda skatinti saugumą Europos Sąjungoje“ [5;3].

Parlamentas analizuoja BSGP institucijų, pajėgumų ir operacijų pokyčius ir užtikrina, kad saugumo ir gynybos politika atspindėtų problemas, kurių kyla ES piliečiams. Reguliariai rengiami svarstymai, klausymai ir seminarai, skirti, be kita ko, šiems klausimams:

- daugiau kaip 20 civilinių ir karinių BSGP misijų Pietų Kaukaze, Afrikoje, Artimuosiuose Rytuose ir Azijoje;
- tarptautinėms krizėms, turinčioms poveikio saugumui ir gynybai, taip pat saugumo sektoriaus reformoms po krizių;
- ne ES daugiašaliame saugumo ir gynybos bendradarbiavime ir struktūroms, ypač NATO;
- tarptautiniams pokyčiams, susijusiems su ginkluotės kontrole ir masinio naikinimo ginklų neplatiniu;
- kovai su tarptautiniu terorizmu, piratavimu, organizuotu nusikalstamumu ir kontrabanda;
- Parlamento vaidmens BSGP stiprinimui vykdam saugumui ir gynybai svarbią ES politiką (pvz., vidaus ir pasienio saugumo, mokslinių tyrimų, pramonės ir kosmoso politiką);
- gerajai patirčiai, kuria didinamas investicijų į saugumą bei gynybą veiksmingumas ir stiprinamas technologinis ir pramoninis pagrindas, išmaniajai gynybai ir pajėgumų telkimui ir dalijimuisi jais;

- instituciniams pokyčiams, susijusiems su ES karinėmis struktūromis, bendradarbiavimu saugumo ir gynybos srityje Sąjungoje, EGA, taip pat kitomis ES agentūromis ir struktūromis saugumo ir gynybos srityje;
- teisėkūrai ir politinėms rezoliucijoms, susijusioms su saugumu ir gynyba, ypač minėtomis temomis.

Parlamentas dalyvauja reguliariai rengiamuose bendruose konsultaciniuose posėdžiuose su Taryba, Europos išorės veiksmų tarnyba (EIVT) ir Komisija. Šie posėdžiai sudaro galimybę keistis informacija apie BSGP misijas ir operacijas, BUSP biudžeto vykdymą, taip pat svarbius ir susirūpinimą keliančius regionus. Jie yra Parlamento ir kitų ES institucijų, dalyvaujančių BUSP ir BSGP, konsultacijų, kurias pradėta vykdyti po 2010 m. KPPVĮ pareiškimo dėl politinės atskaitomybės. Atsižvelgdamas į Šiaurės Atlanto sutarties organizacijos (NATO) atliekamą pagrindinį vaidmenį garantuojant Europos saugumą, Parlamentas dalyvauja NATO Parlamentinės Asamblėjos veikloje, siekdamas vystyti ES ir NATO santykius, kartu paisant abiejų organizacijų nepriklausomumo. Tai ypač svarbu operacijų rajonuose, kuriuose dalyvauja tiek ES, tiek NATO, pvz., Afganistane, Kosove, taip pat kovojant su piratavimu jūroje šalia Somalio pusiasalio [3].

Apibendrinant galima teigti, jog Parlamentas atlieka svarbų vaidmenį bendroje saugumo ir gynybos politikoje. Parlamentas turi teisę prižiūrėti ir kontroliuoti BSGP veiklą, taip pat turi įgaliojimus BSGP biudžeto atžvilgiu. Tai yra labai svarbu, kadangi skiriamas biudžetas turi labai didelę įtaką vykdant šią politiką. Parlamentas reguliariai rengia svarstymus, Bendrai saugumo ir gynybos politikai svarbiais klausimais.

Europos gynybos agentūra (EGA) buvo įkurta siekiant padėti valstybėms narėms užtikrinti nuoseklų gynybos pajėgumų vystymą.

Pagrindiniai EGA uždaviniai:

- remti bendrus projektus gynybos pajėgumų srityje, analizuojant nacionalinių gynybos planų konvergencijos galimybes, bei nustatant ilgojo laikotarpio ES pajėgumų poreikius;
- skatinti bendras investicijas ir identifikuoti prioritetines gynybos tyrimų sritis bei sudaryti sąlygas valstybėms bendradarbiauti jose;
- skatinti valstybių bendradarbiavimą ginkluotės įsigijimų srityje;
- stiprinti Europos gynybos pramonės konsolidaciją, mažinant dubliavimą, didinant specializaciją, bei tarpusavio priklausomybę Europoje;
- liberalizuoti Europos gynybos įsigijimų rinką.

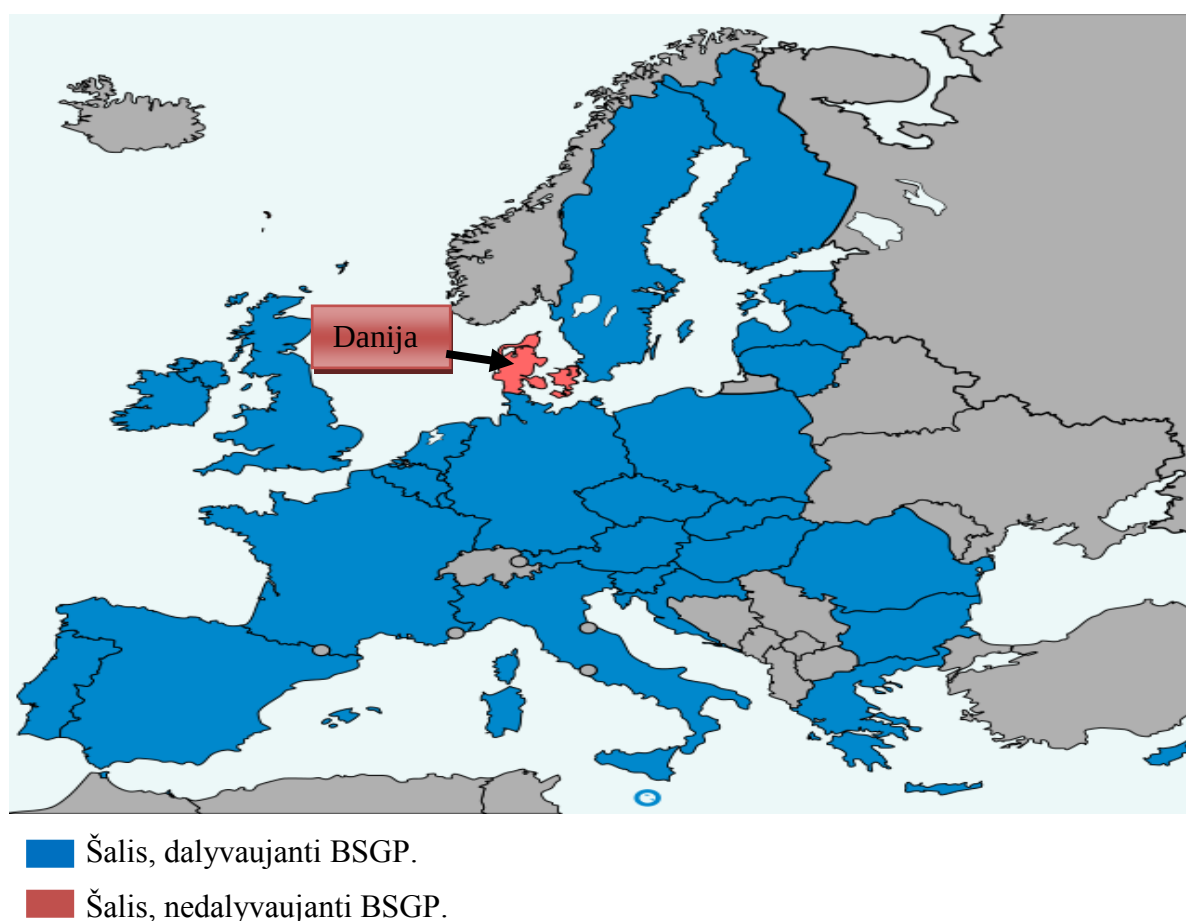
Lisabonos sutartyje išplėsti ir išsamiai aprašyti Europos gynybos agentūros įgaliojimai. Pagrindinis jos veiklos tikslas – tobulinti valstybių narių karinius pajėgumus. Šiuo tikslu agentūra gali: nustatyti valstybėms narėms bendrus tikslus karinio pajėgumo vystymo srityje;

- kurti programas ir užtikrinti jų valdymą siekiant nusistatytų tikslų;

- suderinti valstybių narių veiklos poreikius ir taip patobulinti karinės įrangos įsigijimo būdus;
- valdyti mokslinių tyrimų veiklą gynybos technologijų srityje;
- prisidėti prie gynybos sektoriaus pramoninės ir technologinės bazės stiprinimo bei karinių išlaidų efektyvumo didinimo [12].

Europos gynybos agentūrai, kuri buvo įkurta 2004 metų liepos mėnesį, priklauso 27 ES valstybės narės (išskyrus Daniją, kuri nedalyvauja karinėje BSGP integracijoje). Agentūros vykdomuose projektuose gali dalyvauti ne tik valstybės narės, bet ir ES nepriklausančios šalys – EGA yra pasirašiusi bendradarbiavimo susitarimą su Norvegija. Vykdydama jai pavestas funkcijas, EGA glaudžiai bendradarbiauja su kitomis ES institucijomis: ES Kariniu komitetu, ES Kariniu štabu, Europos Komisija, kai kuriais klausimais konsultuojasi su NATO [12;7].

Žemiau pateikiamas žemėlapis, kuriame pavaizduojamas šalių dalyvavimas BSGP.

3 pav. ES šalys dalyvaujančios bendroje saugumo ir gynybos politikoje

Taryba nustato EGA biudžeto, darbo programos bei santykių su trečiosiomis valstybėmis ir organizacijomis klausimų gaires. Visi kiti su Agentūros veikla susiję sprendimai priimami iš ministrų sudarytoje Agentūros Valdančiojoje taryboje, kurios susitikimai vyksta bent du kartus per metus kartu su ES gynybos ministrų susitikimais. Valdančioji taryba taip pat renkasi ginkluotės direktorių, gynybos planuotojų bei pareigūnų, atsakingų už gynybos tyrimus, formatuose. Prieš kiekvieną Valdančiosios

tarybos susitikimą iš dalyvaujančių valstybių narių atstovų sudarytas Parengiamasis komitetas paruošia susitikimo medžiagą. Sprendimai Valdančiojoje taryboje priimami kvalifikuota balsų dauguma, tačiau dažniausiai dalyvaujančios valstybės narės ieško bendro sutarimo [6].

Agentūrai vadovauja ES Vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai, taip siekiant išsaugoti BUSP/BSGP struktūrų integralumą. Jis yra atsakingas už EGA veiklos tikslų įgyvendinimą, jis arba jo paskirtas atstovas pirmininkauja EGA Valdančiosios tarybos posėdžiams. Agentūros organizacinius ir administracinius reikalus tvarko Agentūros vykduojantis direktorius. Šiuo metu Agentūroje dirba kiek daugiau nei 100 darbuotojų. Agentūra skirstoma į tris direktoratus: Bendradarbiavimo planavimo ir palaikymo; Pajėgumų, ginkluotės ir technologijų; Europos sinergijų ir inovacijų. Agentūros struktūroje taip pat yra atskiri padaliniai skirti bendradarbiavimui su privačiomis kompanijomis, komunikacijai, auditui ir politikos planavimui [12;6].

Agentūros veiklos išlaidas finansuoja valstybės narės proporcingai savo BNP. Pavienius projektus atskirai finansuoja dalyvaujančios valstybės narės [12;7].

Apibendrinant galima teigti, kad Europos gynybos agentūra yra svarbiausia ir reikšmingiausia BSGP institucija, jei keliamos svarbios užduotys. EGA atsakinga už valstybių bendradarbiavimo skatinimą ir pagalbą valstybėms vystant gynybinius pajėgumus. O BSGP yra paremta valstybių narių bendradarbiavimu. Sklandus bendradarbiavimas yra būtinas užtikrinant saugumą ES teritorijoje. Agentūrai vadovauja ES Vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai.

Politinis ir saugumo komitetas (PSK) yra pagrindinė institucija, padedanti Tarybai formuoti BUSP ir BSGP. Pagrindinė komiteto užduotis yra tarptautinės situacijos stebėjimas ir pasiūlymų BUSP bei BSGP klausimais teikimas Tarybai. PSK yra atsakingas už ES atsaką į krizes ir šio atsako politinę kontrolę. PSK susideda iš 27 valstybių narių ambasadorių lygmens atstovų, jis taip pat gali susirinkti ir Politikos direktorių lygyje. PSK vaidmuo yra apibrėžtas ES sutarties 25-ajame straipsnyje.

Politikos ir saugumo komitetas, iš pradžių kaip laikina institucija, buvo įkurtas 1999 metais Europos vadovų tarybos sprendimu Helsinkyje. 2000 metais Europos vadovų tarybos susitikime Nicoje, įkurtos nuolatinės ES Tarybos politinės ir saugumo institucijos, įskaitant ir PSK [34].

PSK glaudžiai bendradarbiauja su Tarybos generaliniu sekretoriumi – vyriausiuoju įgaliotiniu BUSP. ES Karinis komitetas ir Krizių valdymo civilinių aspektų komitetas teikia PSK patarimus ir rekomendacijas krizių valdymo bei karinių ir civilinių ES pajėgumų vystymo klausimais. PSK susitikimuose, vykstančiuose ne rečiau kaip 2 kartus per savaitę, dalyvauja ES specialieji atstovai, ES karinių bei civilinių operacijų vadovai, kiti ES bei kitų tarptautinių organizacijų ar trečiųjų šalių atstovai.

Tarybos Nicolaidis darbo grupė yra atsakinga už PSK susitikimų darbotvarkių parengimą. Politinė-karinė grupė (angl. Politico-Military Group – PMG) yra Politinio ir saugumo komiteto darbo grupė. PMG rengia dokumentus politiniais-kariniais klausimais prieš perduodant juos PSK [19].

Apibendrinant, PSK yra pagrindinė institucija, padedanti Tarybai formuoti BUSP ir BSGP. Jis stebi tarptautinę situaciją ir teikia Tarybai pasiūlymus BUSP ir BSGP klausimais.

ES karinis komitetas yra pagrindinė karinį patarimą teikianti ES Tarybos institucija. Karinis komitetas teikia patarimus ir rekomendacijas Politiniam ir saugumo komitetui visais kariniais Europos saugumo ir gynybos politikos aspektais, įskaitant ES karinių poreikių nustatymą. Karinis komitetas taip pat dalyvauja rengiant sprendimus dėl ES karinių operacijų bei prižiūri jų eigą.

Karinį komitetą sudaro valstybių narių kariuomenių vadai, kurie į susitikimus Briuselyje renkasi du kartus per metus. Kiekvieną savaitę vykstančiuose Karinio komiteto susitikimuose juos atstovauja kariniai atstovai. Pažymėtina, jog didžioji dalis atstovų yra „dvikepuriai“ – dalyvauja tiek ES, tiek NATO karinių komitetų susitikimuose. Karinio komiteto pirmininkas yra renkamas iš kariuomenių vadų. Sprendimai Kariniame komitete yra priimami vienbalsiai. Karinis komitetas, iš pradžių kaip laikina institucija, įkurtas 1999 metais ES vadovų tarybos sprendimu Helsinkyje. Po metų Nicoje vykusiame ES Vadovų tarybos susitikime Karinis komitetas tapo nuolatine institucija [34].

Karinę ekspertizę Kariniam komitetui teikia ES Karinis štabas, kuris yra sudėtinė Tarybos generalinio sekretoriato dalis. Karinio komiteto sprendimai yra rengiami Karinio komiteto darbo grupėje, susidedančioje iš šalių narių karinių atstovų pavaduotojų [19].

Apibendrinant galima teigti, kad ES karinis komitetas yra atsakingas už rekomendacijas PSK kariniais ES aspektais. PSK gavęs karinio komiteto rekomendacijas teikia pasiūlymus Tarybai. Taigi visos šios institucijos tarpusavyje susijusios. Iš dalies, ES karinis komitetas galėtų tiesiogiai Tarybai teikti pasiūlymus kariniais klausimais.

Vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai pareigas nustato Lisabonos sutartis, jo vaidmuo – vykdyti Europos Sąjungos (ES) užsienio politiką.

Vyriausiojo įgaliotinio pareigas ES viduje anksčiau vykdė dviejų skirtingų pareigybių asmenys:

- vyriausiasis bendrosios užsienio ir saugumo politikos (BUSP) įgaliotinis;
- Komisijos narys, atsakingas už išorės santykius.

Taigi, Lisabonos sutartis sutelkia į vieno asmens rankas kompetencijas, susijusias su bendrąja užsienio ir saugumo politika. Taip siekiama padidinti ES išorės veiklos nuoseklumą, efektyvumą ir matomumą.

Tačiau Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis neturi ES išorės atstovavimo monopolio teisės. Iš tiesų Lisabonos sutartis priskiria įgaliojimus taip pat ir Europos Tarybos pirmininkui, įpareigodama jį savo lygmeniu atstovauti ES išorėje, bet nepažeidžiant vyriausiojo įgaliotinio funkcijų. Tačiau sutarties tekstas neapibrėžia, kaip turėtų būti padalytas šis darbas tarp abiejų asmenų, kad būtų praktiškai atskirti atitinkami vaidmenys.

Vyriausiasis įgaliotinis turi tam tikrus įgaliojimus. Vyriausiasis įgaliotinis aktyviai dalyvauja Sąjungos bendrojoje užsienio ir saugumo politikoje. Visų pirma jis padeda šią politiką vystyti pasiūlymais, kuriuos pateikia Tarybai ir Europos Vadovų Tarybai. Taip pat jis vykdo priimtus sprendimus kaip Tarybos įgaliotinis. Europos Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis vykdo daugiau nei vieną atstovavimo funkciją. Jis veda politinį dialogą su trečiosiomis šalimis ir yra įgaliotas išreikšti ES pozicijas tarptautinėse organizacijose [21].

Pakeisdamas BUSP vyriausiąjį įgaliotinį ir Komisijos narį, atsakingą už išorės santykius, vyriausiasis įgaliotinis paveldi ir jų atitinkamus įgaliojimus:

- Tarybos viduje jis turi užtikrinti darbų, susijusių su ES užsienio politika, nuoseklumą ir tęstinumą. Todėl jis pirmininkauja Užsienio reikalų tarybai;
- Komisijos viduje jo pareigos apima įsipareigojimus užsienio santykių srityje. Be to, jis turi užtikrinti užsienio politikos suderinamumą su kitomis politinėmis sferomis ir kitomis Komisijos tarnybomis.

Vyriausiasis įgaliotinis skiriamas Europos Tarybos kvalifikuotąja balsų dauguma, pritariant Komisijos pirmininkui. Europos Taryba gali taip pat sustabdyti jo įgaliojimus pagal tą pačią procedūrą.

Dėl užimamos padėties vyriausiasis įgaliotinis yra vienas iš Komisijos pirmininko pavaduotojų. Dėl to, kaip ir dėl pirmininko ir kitų Komisijos narių, vykdoma Europos Parlamento pritarimo procedūra balsuojant. ES sutartis patikslina, jog tuo atveju, jei Parlamentas balsuodamas išreiškia nepasitikėjimą kolegija, vyriausiasis įgaliotinis turi palikti Komisijoje užimamą postą. Kita vertus, jis lieka įgaliotas vykdyti pareigas, užimamas Taryboje, iki tol, kol bus suformuota nauja Komisija [21].

Europos išorės veiksmų tarnyba (EIVT) padeda vyriausiajam įgaliotiniui vykdyti funkcijas. Šios tarnybos juridinė bazė grindžiama ES sutarties straipsnio 27 3-uoju punktu. Jos veikla ir struktūra nustatomi Tarybos sprendimu, paremtu vyriausiojo įgaliotinio pasiūlymu. 2009 m. spalio mėn. Taryba pritarė gairėms, susijusioms su šios tarnybos vaidmeniu ir veikla.

Pagal šias gaires Europos išorės veiksmų tarnyba yra pavaldi vyriausiajam įgaliotiniui. Jos funkcija – pasiūlymų, susijusių su Sąjungos išorine politika, vystymas ir šios srities sprendimų, patvirtintų Tarybos, vykdymas.

Europos išorės veiksmų tarnybos paslaugomis taip pat gali naudotis ir Europos Tarybos pirmininkas, Komisijos pirmininkas bei kiti Komisijos nariai klausimams, susijusiems su ES išorine politika [21].

EIVT rūpinasi ES diplomatiniais ryšiais su kitomis, ES nepriklausančiomis valstybėmis. Ji siekia, kad ES užsienio politika būtų nuoseklesnė ir veiksmingesnė, taip didindama Europos įtaką pasaulyje.

Tarnyba glaudžiai bendradarbiauja su ES valstybių narių diplomatinėmis tarnybomis. Daugelis šių tarnybų darbuotojų yra komandiruoti į EIVT.

Viena iš pagrindinių užduočių – padėti užtikrinti ES strateginę partnerystę su svarbiais tarptautiniais partneriais ir plėtoti ryšius su didesnę galią įgyjančiomis pasaulio valstybėmis ir politiniais blokais. EIVT glaudžiai bendradarbiauja su JT ir didžiosiomis valstybėmis, pavyzdžiui: Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir Rusija [43].

Vyriausiosios įgaliotinės pareigas šiuo metu eina **Federica Mogherini**. Ji paskirta 2014m lapkričio 1d. 5 metų kadencijai.

Apibendrinant galima pasakyti, kad vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai yra pagrindinis BSGP atstovas. Vyriausias įgaliotinis teikia pasiūlymus Tarybai susijusius su BSGP, taip pat užtikrina priimtų sprendimų vykdymą. Europos išorės veiksmų tarnyba padeda vyriausiajam įgaliotiniui vykdyti jam paskirtas funkcijas.

Situacijų centras (SITCEN) yra Europos išorės veiksmų (EIVT) padalinys, tiesiogiai pavaldus Vyriausiajam įgaliotiniui, dirbantis 24 valandas per parą ir 7 dienas per savaitę, teikiantis žvalgybos, analitinę ir išankstinio perspėjimo informaciją.

Remdamasis atvira ir slapta informacija, teikiama valstybių narių ir Europos institucijų, SITCEN nuolat stebi tarptautinę saugumo situaciją ir atlieka vidutinės trukmės laikotarpio įvertinimą (geografiniais bei tematiniais pjūviais) Vyriausiajam įgaliotiniui, įvairioms Tarybos institucijoms ir ypač Politiniam ir saugumo komitetui aktualiais klausimais. SITCEN rengiamos analizės padeda pasirengti bei vykdyti ES krizių valdymo operacijas [19].

SITCEN dirba apie 30 tarnautojų, deleguotų Tarybos generalinio sekretoriato bei valstybių narių.

ES karinis štabas yra ES karinės ekspertizės šaltinis, pavaldus **Federicai Mogherini** bei ES Kariniam Komitetui. Karinis štabas yra sudarytas iš valstybių narių EIVT laikinai deleguoto karinio personalo.

Kariniam štabui yra pavestos trys pagrindinės veiklos funkcijos: išankstinio perspėjimo, situacijos įvertinimo ir ES operacijų strateginio planavimo. Karinis štabas taip pat yra atsakingas už įvairių politikų ir sprendimų, kuriuos priima ES Karinis komitetas, įgyvendinimą. Jis prisideda prie ES valstybių narių karinių pajėgumų, priskirtų ES, vertinimo bei peržiūros. Štabe dirba apie 200 darbuotojų [19].

Siekiant užtikrinti geresnį civilių ir kariškių veiksmų koordinavimą planuojant bei vykdant ES operacijas, 2005 metais Karinio štabo sudėtyje buvo įkurta Civilinė-karinė koordinavimo grupė. Šis padalinys taip pat yra atsakingas už Operacijų centro, galinčio savarankiškai planuoti nedidelio masto ES operacijas (iki 2 tūkst. karių bei civilių), aktyvavimą. Operacijų centras tokiu atveju veikia kaip ES Operacinis štabas [2].

Siekiant efektyviau įgyvendinti „Berlyno plius“ susitarimus, 2004 metais buvo nuspręsta įkurti nedidelę NATO ryšių grupę ES Kariniame štabe bei ES ryšių grupę NATO kariniame štabe Europoje

(SHAPE). Šios ryšių grupės padeda geriau pasirengti ES operacijoms, kuriose yra naudojami NATO ištekliai, bei pagerinti veiksmų koordinavimą tarp ES ir NATO [19].

Civilinė-karinė koordinavimo grupė buvo įkurta 2005 metais ES Karinio štabo sudėtyje, kuri turėjo užtikrinti geresnį civilių ir kariškių veiksmų koordinavimą planuojant bei vykdamas operacijas. Civilinė-karinė koordinavimo grupė, kurioje dirba civiliai ir kariškiai, pirmiausia yra įtraukta į operacijų, turinčių civilinį bei karinį komponentus, strateginį planavimą.

Grupė taip pat yra atsakinga už Operacijų centro, galinčio savarankiškai planuoti nedidelio masto operacijas (iki 2 tūkst. karių bei civilių), aktyvavimą. Operacijų centras nėra nuolatinis štabas. Centras gali būti aktyvuotas tuo atveju, jei nebūtų galima pasinaudoti nė vienu iš 5 nacionalinių štabų (autonomiškoms ES operacijoms gali vadovauti 5 nacionaliniai štabai, kuriuos ES gali skirti Vokietija, Didžioji Britanija, Prancūzija, Graikija bei Italija), galinčių vadovauti ES operacijoms; arba jei planuojama „mišri“ ES operacija, kurioje bus panaudotos tiek civilinės, tiek karinės priemonės [34].

Civilinė-karinė koordinavimo grupė susideda iš 30 kariškių ir civilių, o aktyvavus operacinį štabą ji gali padidėti iki 3 kartų [19;2].

ES palydovų centras (angl. EUSC) yra vienas iš BUSP ir BSGP instrumentų, padedančių planuoti ir vykdyti krizių valdymo operacijas. EUSC yra pavaldus Tarybai/Vyriausiajam įgaliotiniui. Politinę EUSC veiklos priežiūrą atlieka Politinis ir saugumo komitetas, kuris tvirtina EUSC darbo gaires. EUSC teikia palydovinių nuotraukų analizę ES Tarybai, Šalims narėms, ES Komisijai, Trečiosioms šalims, Tarptautinėms organizacijoms (ypač JT, NATO ir ESBO) [22;19].

ES saugumo studijų institutas tiria ir analizuoja tarptautinius klausimus, siekdamas padėti ES formuoti užsienio ir saugumo politiką.

2014 m. vasario 10 d. Taryba priėmė sprendimą „Nr. 2014/75/BUSP dėl Europos Sąjungos saugumo studijų instituto“. Šiuo Tarybos sprendimu Europos Sąjunga (ES) nutarė toliau remtis Europos Sąjungos saugumo studijų instituto kompetencija tiriant ir analizuojant tarptautinius klausimus bendrai ES užsienio ir saugumo politikai (BUSP). ES saugumo studijų institutas buvo įkurtas 2002 m. sausio mėn. Jis yra Paryžiuje ir turi ryšių biurą Briuselyje [23].

Tyrimais ir analize institutas prisideda prie Europos sprendimų priėmimo BUSP srityje. Visų pirma jis analizuoja ir suteikia galimybę aptarti ES išorės strategiją srityse, susijusiose su konfliktų prevencija ir taikos kūrimu. Jo veikla apima renginių ryšiams užmegzti ir praktinių seminarų organizavimą, taip pat ES pareigūnams ir ekspertams aktualios informacijos rinkimą. Be to, institutas veikia kaip sąsaja tarp ES institucijų ir išorės ekspertų, tarp jų saugumo subjektų.

ES saugumo studijų institutą valdo valdyba ir direktorius:

- **valdyba:** pagrindinė valdybos užduotis yra tvirtinti metines ir ilgalaikes instituto darbo programas ir atitinkamą biudžetą. Kiekvienų metų lapkričio 30 d. valdyba privalo patvirtinti metinę instituto veiklos programą. Valdybą sudaro po vieną kiekvienos ES valstybės narės

atstovą ir vienas Komisijos atstovas. Ji susirenka ne rečiau kaip du kartus per metus, o jai vadovauja Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai. Valdybos posėdžiuose gali dalyvauti ES karinio štabo generalinis direktorius. Valdyba gali nutarti sudaryti *ad hoc* darbo grupes arba nuolatinius komitetus konkrečioms klausimams nagrinėti;

- **direktorius:** direktorių skiria valdyba, remdamasi Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai rekomendacija. Direktorius skiriamas 3 metų laikotarpiui, o jo kadencija gali būti pratęsiama dar vienai 2 metų kadencijai. Direktorius yra atsakingas už kasdienį instituto administravimą, instituto metinės darbo programos sudarymą, metinės ataskaitos pateikimą ir valdybos darbo rengimą [23];

Apibendrinant, ES saugumo studijų institutas tiria ir analizuoja tarptautinius klausimus susijusius su BUSP, taip prisidedamas prie sprendimų priėmimo BUSP srityje.

Europos saugumo ir gynybos koledžas (ESG) teikia mokymą ES bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) srityje bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) kontekste, ugdo bendrą supratimą apie BSGP bei platina geriausią praktiką šioje srityje.

Europos saugumo ir gynybos koledžą (ESGK) sudaro tinklas, kuriam priklauso **nacionaliniai institutai, koledžai, akademijos ir institucijos** iš visos Europos Sąjungos (ES), kurie sprendžia saugumo ir gynybos politikos klausimus, bei ES saugumo studijų institutas (ES SSI). Bendra atsakomybė už jo veiklą tenka Sąjungos vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai. Koledžas įsteigtas 2005 m. liepos mėnesį. Pagrindiniai ESGK uždaviniai yra **organizuoti ir vykdyti** ESGK mokymo veiklą BSGP srityje [11].

ESGK pagrindiniai tikslai yra šie:

- toliau plėtoti bendrą Europos saugumo ir gynybos kultūrą BSGP;
- skatinti geresnį BSGP – vienos iš esminių BUSP dalies – supratimą;
- remti Sąjungos partnerystę BSGP srityje, ypač partnerystę su tomis šalimis, kurios dalyvauja BSGP misijose;
- Sąjungos institucijas, įstaigas ir kitus organus aprūpinti kompetentingais darbuotojais, galinčiais veiksmingai dirbti sprendžiant visus BSGP klausimus;
- Valstybių narių administracijas ir personalą aprūpinti kompetentingais darbuotojais, susipažinusiais su Sąjungos politikos kryptimis, institucijomis bei procedūromis BUSP srityje;
- skatinti ESGK mokymo veiklos dalyvių profesinius santykius bei ryšius [11].

ESGK gauna metinį finansavimą iš ES biudžeto bei nepiniginius įnašus į ESGK mokymo veiklą, papildomą valstybių narių ir institutų finansavimą.

Apibendrinant, ESGK yra atsakingas už mokymą susijusį su BUSP ir BSGP, taip pat skatina šios politikos vykdomos veiklos supratimą.

Per visą BSGP vystymosi laikotarpį jos institucinė struktūra labai išsivystė, taigi yra sukurta daug institucijų. Struktūra keitėsi, nepasiteisinusios institucijos buvo panaikintos, kitos sujungtos į vieną. Taip pat keitėsi institucijoms keliamos užduotys, keitėsi pavaldumas. Po Lisabonos sutarties įsigaliojimo pasikeitė daugelio institucijų struktūra, labai išsiplėtė Europos gynybos agentūros įgaliojimai. Apibendrinat institucijų pavaldumą, galima teigti, kad dauguma BSGP institucijų yra pavaldžios Vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai. Dauguma institucijų yra tarpusavyje susijusios ir glaudžiai bendradarbiauja. Daugumos institucijų tikslai ir užduotys yra susijusios su tam tikrų sričių stebėjimu, informacijos rinkimu, analizavimu ir pasiūlymų ar rekomendacijų teikimu Vyriausiajam įgaliotiniui arba Tarybai.

Bendros saugumo ir politikos vykdymui, dalyvavimui karinėse ir civilinėse misijose yra būtinas teisinis pagrindas. Reikalingi tam tikri tikslai ir uždaviniai, kurie padeda vykdyti saugumo ir gynybos politiką. Taigi buvo pasirašytos sutartys, parengtos strategijos kuriose yra nurodyti ES bendros saugumo ir gynybos politikos tikslai ir uždaviniai.

2.2 Bendros saugumo ir gynybos politikos teisinis reglamentavimas

Bendra saugumo ir gynybos politika (BSGP) yra neatsiejama Sąjungos bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) dalis. Bendrą saugumo ir gynybos politiką nustato Europos Sąjungos sutartis (ES sutartis). 41 straipsnyje išdėstomos bendros nuostatos dėl BUSP ir BSGP finansavimo, o politika išsamiau aprašoma V antraštinės dalies 2 skyriaus 2 skirsnio („Nuostatos dėl bendros saugumo ir gynybos politikos“) 42–46 straipsniuose, taip pat 1, 10 ir 11 protokoluose bei 13 ir 14 deklaracijose. Konkretus Europos Parlamento vaidmuo BUSP ir BSGP aprašomas ES sutarties 36 straipsnyje [5].

Su BSGP susijusius sprendimus priima Europos Vadovų Taryba ir Europos Sąjungos Taryba (ES sutarties 42 straipsnis). Jie priimami vienbalsiai, išskyrus kai kuriuos išskirtinius atvejus, susijusius su Europos gynybos agentūra (EGA) (ES sutarties 45 straipsnis) ir nuolatiniu struktūrizuotu bendradarbiavimu (NSB) (ES sutarties 46 straipsnis), kai sprendimai priimami balsų dauguma. Pasiūlymus dėl sprendimų įprastu atveju teikia **Sąjungos vyriausioji įgaliotinė** užsienio reikalams ir saugumo politikai, kuri taip pat yra Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja [3;21].

Lisabonos sutartyje įrašyta nauja Europos pajėgumų ir ginkluotės politikos sąvoka (ES sutarties 42 straipsnio 3 dalis), kuri tačiau dar nėra aiškiau apibrėžta. Taip pat numatyta BSGP ir kitų Sąjungos politikos krypčių sąsaja, nes reikalaujama, kad EGA ir Komisija kiek tai būtina veiktų palaikydamos ryšį (ES sutarties 45 straipsnio 2 dalis). Be kita ko, tai susiję su Sąjungos mokslinių tyrimų, pramonės ir kosmoso politika, kurios dėka Parlamentui suteiktos galimybės siekti daug didesnės įtakos BSGP nei jos turėta anksčiau [3].

2003 metais valstybės narės priėmė J. Solanos parengtą Europos saugumo strategiją, kuria remiantis valstybės narės nustatė naują tikslą karinėje srityje – savotišką ES pajėgumų vystymo planą,

numatantį kokius pajėgumus iki 2010 metų ES privalo turėti, siekdama savarankiškai spręsti tarptautines krizes. Šio Tikslų įgyvendinimas yra pratęstas po 2010 metų. 2003 metų ES saugumo ir gynybos politikos strategijoje išskiriamos pagrindinės Europai kylančios grėsmės ir strateginiai tikslai kaip tų grėsmių išvengti arba su jomis kovoti [13].

Apibendrinant BSGP teisinį reglamentavimą, galima pasakyti, kad BSGP vykdymo nuostatos yra išdėstytos Europos Sąjungos sutartyje ir ES saugumo strategijoje. Su BSGP susijusius sprendimus priima Europos Vadovų Taryba ir Europos Sąjungos Taryba. O pasiūlymus dėl sprendimų priėmimo teikia ES vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai. Svarbiausi BSGP tikslai, kurių reikia siekti norint užtikrinti saugumą Europoje, išdėstyti ES saugumo strategijoje.

2.2.1 Europos saugumo strategija

Europos saugumo strategija (ESS), tai 2003 metais patvirtintas politinis dokumentas, kuriame išdėstytos svarbiausios ES saugumo politikos nuostatos. Saugumo strategijoje „Saugesnė Europa geresniame pasaulyje“ pirmą kartą įvardytos pagrindinės grėsmės ES saugumui, apibrėžti saugumo politikos tikslai, prioritetai bei priemonės šiems tikslams pasiekti. Už dokumento parengimą buvo atsakingas ES vyriausiasis įgaliotinis bendrai užsienio ir saugumo politikai Javieras Solana, dokumentui pritarė Europos vadovų taryba [32].

ESS buvo rengiama atsižvelgiant į saugumo aplinkos pokyčius po rugsėjo 11-osios, taip pat Afganistano ir Irako karų akivaizdoje. ESS atsiradimą lėmė tuo metu vis ryškėjantys senojo kontinento valstybių užsienio politikos skirtumai bei natūralus Europos siekis turėti daugiau įtakos tarptautinėje politikoje. Šiame dokumente pateikti pasiūlymai, kaip Europa galėtų prisidėti kovojant su grėsmėmis, numatyti būdai, kaip ES gali tapti aktyvesne, stipresne ir nuoseklesne globalia veikėja [13].

ES saugumo strategijoje yra išskiriamos penkios pagrindinės grėsmių rūšys – **terorizmas, masinio naikinimo ginklo platinimas, regioniniai konfliktai, žlungančios valstybės ir organizuotas nusikalstamumas**. Kovai su šiomis grėsmėmis ES turėtų: skatinti „efektyvų daugiašališkumą“, remiant tarptautines institucijas ir siekiant užtikrinti principinių tarptautinės teisės normų laikymąsi; naudoti „preventyvaus įsitraukimo“ priemones, adekvačiomis priemonėmis reaguojant į kylančias krizes kuo ankstesnėje jų stadijoje. Strategija pateikia tris pagrindinius strateginius ES tikslus – plėsti saugumo ir stabilumo zoną aplink Europą, remti ir skatinti stabilios tarptautinės tvarkos susiformavimą ir būti pasirengus, esant reikalui, imtis visų įmanomų priemonių užkirsti kelią senoms ir naujoms grėsmėms atsirasti bei veikti. Dokumente pabrėžiama, kad nė viena iš naujai kylančių grėsmių nėra vien karinė, todėl ir kovoti su jomis reikia ne vien karinėmis priemonėmis [13;32].

Strategijoje akcentuojama, kad transatlantinis ryšys yra nepakeičiamas ir nedalomas, nes grėsmių suvokimas ir aktualumas abiejose Atlanto pusėse yra vienodas. ESS teigia, kad tik veikdamos kartu JAV ir Europa gali būti galinga jėga, kovojančia už geresnį pasaulį.

2008 m. pabaigoje, atsižvelgiant į pasikeitusią strateginę aplinką, ESS buvo atnaujinta Tarybai patvirtinus Europos saugumo strategijos įgyvendinimo raportą. Jame pripažįstama, kad pagrindinės Europos saugumo strategijoje įvardytos nuostatos išliko aktualios, tačiau kartu išskiriamos ir naujos grėsmės, tokios kaip kibernetinė gynyba, energetinis saugumas bei klimato kaita. Raporte aptariamoms ES įvykdytos ir vykdomos operacijos, pripažįstama būtinybė aktyviau bendradarbiauti su šalimis partnerėmis bei tarptautinėmis organizacijomis – ypač NATO ir JTO [32].

Tačiau grėsmės sparčiai keičiasi ir strategiją būtina nuolat atnaujinti. Vis dažniau, kaip nauja Europai kylanti grėsmė yra įvardinama nelegaliu migrantų iš Afrikos šalių problema. Nelegalių migrantų negalima įvardinti kaip tiesioginės grėsmės Europos saugumui, bet iš to kyla kitos grėsmės. Kadangi šie migrantai yra nelegalūs, jie nėra teisingai integruojami į visuomenę, todėl kyla grėsmė kad jie imsis nusikalstamos veiklos. Taip pat yra tikimybė, kad šie migrantai į Europą keliauja su teroristiniais tikslais. Dar viena nauja Europai kylanti grėsmė yra Ukrainoje vykstant konfliktas.

Vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai yra įpareigota 2015 metais pateikti siūlymą dėl naujos ES saugumo strategijos. Todėl labai tikėtina, kad naujoje strategijoje bus daug pakeitimų, bus įvardintos prieš tai minėtos naujos ES kylančios grėsmės. Taip pat turėtų būti įvardinti ir nauji saugumo ir gynybos politikos tikslai, bei naujų Europai kylančių grėsmių sprendimo būdai.

Nors valstybėms didžiausia grėsmė kyla iš aplinkos, bet paskutiniu metu vis svarbesnės tampa vidinės grėsmės. Vidinis Europos Sąjungos valstybių saugumas yra būtina sąlyga valstybių išoriniam saugumui užtikrinti. Todėl 2010 m. buvo parengta Europos Sąjungos vidaus saugumo strategija.

Vidaus saugumo strategija buvo priimta norint padėti Europai siekti pažangos, sutelkti vykdomą veiklą ir nustatyti būsimų veiksmų principus bei gaires. Ja siekiama užkirsti kelią nusikaltimams bei stiprinti gebėjimus laiku ir tinkamai reaguoti į stichines bei žmogaus sukeltas nelaimes, veiksmingai parengiant ir valdant reikiamas priemones.

Nors ir nebūna „nulinio pavojaus“, Sąjunga turi sukurti saugią aplinką, kurioje Europos gyventojai jaustųsi apsaugoti. Be to, turi būti įdiegti būtini mechanizmai, kad būtų užtikrinti aukšti saugumo lygiai ne tik ES teritorijoje, bet ir, jei įmanoma, piliečiams vykstant į trečiąsias valstybes arba kai jie atsiduria virtualioje aplinkoje, pavyzdžiui, naudojasi internetu [39].

Šiomis aplinkybėmis ES vidaus saugumas – žmonių, laisvės ir demokratijos vertybių apsauga, kai kiekvienas gali nebijodamas džiaugtis savo kasdieniu gyvenimu. Tai taip pat atspindi Europos bendrą šiandienos problemų suvokimą ir ryžtą kartu kovoti su šiomis grėsmėmis, atitinkamais atvejais įgyvendinant politiką, kuria išnaudojama ES teikiama pridėtinė vertė. Lisabonos sutartis ir Stokholmo

programa sudaro sąlygas ES imtis plataus užmojo suderintų veiksmų Europoje, kuriant teisingumo, laisvės ir saugumo erdvę. Todėl šioje strategijoje:

- išdėstytos bendros grėsmės ir problemos;
- visapusiškai ir skaidriai išdėstyta ES bendra vidaus saugumo politika ir jos pamatiniai principai;
- apibūdintas Europos saugumo modelis;

Bendros grėsmė, pagrindinės ES vidaus saugumo problemos:

- visų rūšių terorizmas, kuris visiškai nebrangina žmonių gyvybės ir nepaiso demokratinių vertybių;
- sunkūs nusikaltimai ir organizuotas nusikalstamumas, kurio mastai vis didėja;
- elektroniniai nusikaltimai, kurie pasaulyje kelia techninio pobūdžio tarpvalstybinę anoniminių grėsmę informacinėms sistemoms ir dėl to sukelia daug papildomų problemų teisėsaugos agentūroms;
- tarpvalstybinis nusikalstamumas, pavyzdžiui, smulkius nusikaltimus ar su turtu susijusius nusikaltimus, kuriuos dažnai įvykdo gaujos, kuris turi didelės įtakos kasdieniam Europos gyventojų gyvenimui;
- pats smurtas, pavyzdžiui, jaunimo ar chuliganiškas smurtas sporto renginiuose, kuris didina nusikaltimų metu jau padarytą žalą ir gali ypač pakenkti visuomenei;
- stichinės ir žmogaus sukeltos nelaimės, pavyzdžiui, miškų gaisrai, žemės drebėjimai, potvyniai ir audros, sausra.

Siekdamos pašalinti šiuos reiškinius ES valstybės narės įgyvendina nacionalinę saugumo politiką ir strategijas, o reaguojant į nusikaltėlių judėjimą tarp kaimyninių šalių buvo parengti dvišaliai, daugiašaliai ir regioniniai valstybių narių bendradarbiavimo modeliai [39].

Apibendrinant galima pasakyti, kad Europos saugumo strategija yra 2003m. priimtas politinis dokumentas, kuriame išdėstytos svarbiausios ES saugumo politikos nuostatos. ESS buvo rengiama atsižvelgiant į saugumo pokyčius po rugsėjo 11-osios teroristinių išpuolių. ESS yra išdėstytos svarbiausios Europai kylančios grėsmės. Atsižvelgus į pasikeitusią aplinką, 2008m. ESS buvo atnaujinta, buvo papildytas grėsmių kylančių Europai sąrašas. Modernioje visuomenėje atsirado tokios grėsmės kaip kibernetinė gynyba, energetinis saugumas bei klimato kaita. Siekiant užkirsti kelią valstybių viduje kylančioms grėsmėms, 2010m. buvo parengta Europos vidaus saugumo strategija. Šios strategijos tikslas – užtikrinti ES piliečių gerovę ir laisvių apsaugą. Užtikrintas saugumas ES viduje yra būtina sąlyga kovojant su grėsmėmis kylančiomis iš išorės. Kadangi tik saugiai Europos Sąjungoje besijaučiantys piliečiai yra patriotiškai nusiteikę ginti savo šalį nuo išorinių grėsmių.

Analizuojant BSGP raidą, jos institucinę sandarą, Europos sąjungai svarbias sutartis, bei ES saugumo strategiją pradeda ryškėti BSGP dabartinė raida ir galimi tolesnio vystymosi scenarijai.

3. EUROPOS SĄJUNGOS BENDROS SAUGUMO IR GYNYBOS POLITIKOS DABARTINĖ RAIŠKA IR GALIMI TOLESNIO VYSTYMOSI SCENARIJAI

3.1 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos veiklos kryptys

1997 m. pasirašytoje Amsterdamo sutartyje, matėsi noras labiau koordinuoti Bendrą užsienio ir saugumo politiką. Amsterdamo sutartis numatė ir apibrėžė bendras užsienio politikos strategiją bei principus. Šias funkcijas atlikti turėjo Europos Taryba. Sutartimi nustatyta stiprinti ES ir Vakarų Europos Sąjungos institucinius ryšius bei formuoti gynybos politiką. VES Amsterdamo sutartimi tapo neatskiriama ES vystymosi dalis. Labai svarbus įvykis – į ES veiklą sutartimi inkorporuotos “Petersbergo užduotys”. Šios užduotys buvo suformuluotos VES deklaracijoje 1992 m. ir VES inkorporavus į ES, “Petersbergo užduotys” tapo tam tikru orientyru saugumo politikos lygmenyje. **Jos apima gelbėjimo ir humanitarines operacijas, taikos palaikymo ir kūrimo, krizių valdymo operacijas, kurios ir dabar yra vienos iš esminių ES BSGP veiklos sričių.** “Petersbergo užduotys” inkorporuotos į ES kaip reakcija į grėsmių saugumui pasikeitimą pasaulinėje arenoje. Minėtos užduotys taip pat leido įtraukti į BUSP tradiciškai pasyvias arba neutralias ES valstybes nares [29].

1998 m. rugsėjį įvyko tai, kas žvelgiant į istorinę ES saugumo politikos raidą, būtų mažiausiai tikėtina. Prancūzija visą laiką buvo pripažįstama europietiškų pajėgų kūrimo gynėja, o Didžioji Britanija - JAV rėmėja. Tačiau tuo metu galima sakyti įvyko istorinis Didžiosios Britanijos požiūrio į Europos saugumo kūrimą pasikeitimas. Šį pasikeitimą žymi Didžiosios Britanijos ir Vokietijos paskelbta bendra deklaracija, kurioje šios valstybės pasisakė už autonominių Europos pajėgų kūrimą NATO rėmuose. Tais pačiais metais gruodžio mėnesį įvyksta Sent Malo susitikimas tarp Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos. Šiame susitikime paskelbta deklaracija laikoma ESGP įsteigimo aktu [29].

ES savo veiklą realiai pradėjo vykdyti, kai Didžioji Britanija ir Prancūzija kartu bandė spręsti konfliktą Balkanuose. Šių didžiųjų Europos valstybių susitarimas itin svarbus bendro saugumo identiteto formavimui. Visgi skirtumai tarp britiško ir prancūziško požiūrio į karinę ES dimensiją egzistavo net ir Sent Malo deklaracijos kontekste. Prancūzai stipriau už britus pasisakė gindami europiečių poreikį turėti autonomiško karinio veikimo gebėjimus. Britams Europos gynybos formavimas visą laiką reiškė ryšių su NATO ir JAV stiprinimą. Tačiau T. Blero vadovaujamos vyriausybės nuomone, tolesnis disbalansas tarp JAV ir Europos karinių pajėgumų būtų pražūtingas pačiam aljanso principui. Tik lygių partnerių bendradarbiavimas galėjo būti efektyvus. Sent Malo susitikime prieita išvados, kad Europos valstybių karinė galią galima pasiekti tik sąjungos pagrindu. Prancūzai tuo metu teikė daug pasiūlymų, kuriuose pagrindinis akcentas buvo stiprus ir kompetentingas karinių pajėgų valdymas naudojantis Europos resursais bei ES galimybės atlikti karinius, krizių valdymo ar kitokius veiksmus be NATO ir JAV pagalbos. Nepaisant tokių

Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos pozicijų skirtumų, to meto vertinimuose atsispindi labai pakylėtas tikėjimas, jog nuo Sent Malo prasideda gynybos politikos „europizacija“ [29;45].

Tokia politikos kryptis susilaukė dar daugiau pritarimo Kosovo krizės metu. 1999 m. kilęs konfliktas vėl atspindėjo didžiulio masto etninius nesutarimus buvusioje Jugoslavijoje. Konflikto sprendimo kartu su JAV ėmėsi Prancūzija ir Didžioji Britanija. Serbai nesutiko priimti Vakarų valstybių siūlomą konflikto sprendimo variantą. NATO priėmė sprendimą priversti serbus sėsti prie derybų stalo ir pradėjo oro atakas. Manoma, kad konflikto sprendimas bus greitas. Tačiau priešingai prognozėms jis užsitęsė. JAV veiksmai nesulaukė pritarimo Europoje. Jos nenoras dislokuoti regione sausumos pajėgas ir vis didėjantis civilių gyventojų aukų skaičius susilaukė griežtos kritikos. Sausumos pajėgas įvesti reikalavo net ištikima JAV rėmėja Didžioji Britanija [45].

Kosovo krizė pademonstravo didžiulį atotrūkį tarp JAV ir Vakarų Europos valstybių visose karinės veiklos srityse. JAV daugelį dalykų darė geriau ir turėjo tam labiau tinkamus resursus. Atotrūkis buvo ir žvalgybos, ir ginkluotės, ir logistikos, ir komunikacijos srityse. Tapo aišku, kad nedėdamos pastangų į savo karinių struktūrų tobulinimą, Europos valstybės ir toliau turės tik minimalią įtaką JAV vadovaujamiems NATO sprendimams. Pastangos gerinti Europos karinius pajėgumus tapo neišvengiamos, norint netapti techniškai atsilikusi bloku. Kitaip tariant kariavimas kartu su JAV Europai tapo sunkia užduotimi [29].

Be to buvo užgautos didžiųjų Europos valstybių ambicijos, nes jos pirmosios parodė iniciatyvą ir ėmėsi spręsti Kosovo krizę, tačiau vėliau JAV pradėjo vadovauti visiems veiksmais. JAV veiksmai Kosovo krizės metu parodė, jog jos ideologijos, vertybės ir požiūriai ne visada priimtini Europai. Dar labiau sustiprėjo mintis, kad Europa pati turėtų kurti ne tik ekonomines ar kultūrines, bet ir diplomatines bei karines priemones savo žemyno problemų sprendimui.

Tokios motyvacijos vedamos, ES valstybės narės 1999 m. birželio 3-4 d. Kiolne (Vokietija) vykusiam viršūnių susitikime sutarė transformuoti Europos gynybos identitetą į bendrą Europos gynybos politiką. Susitikimo metu buvo nustatytas tikslas ES vaidinti visapusišką vaidmenį tarptautinėje arenoje BUSP ir ESGP klausimais. Paskelbtoje vizijoje ES matoma kaip stipri, autonomiškai galinti veikti sąjunga, savo jurisdikcijoje turinti stiprius karinius resursus ir galinti savarankiškai priimti sprendimą juos panaudoti kaip atsaką į tarptautines krizes be išankstinio suderinimo su NATO.

1999 m. Helsinkyje vykusiam susitikime buvo iškelti tikslai, kuriuos daugelis politologų linkę vertinti kaip gana radikalius ir netgi drastiškus. Svarbiausias jų buvo susitarimas iki 2003 m. sukurti save išlaikančias, koordinuotas, stiprias žvalgybos ir logistikos srityse sausumos, oro ir jūrų 50,000 – 60,000 karių pajėgas, galinčias savarankiškai atlikti “Petersbergo užduočių” numatytas operacijas (taikos palaikymo, konfliktų sprendimo ir tarptautinio saugumo stiprinimo). Buvo orientuojamasi į itin

mobilies Greito reagavimo pajėgas (*Rapid Reaction Force*), galinčias staigiai reaguoti ir be pertraukos vykdyti užduotis mažiausiai metus [31].

ES kariniai pajėgumai buvo orientuojami civilinių konfliktų ir krizių sprendimo linkme. Tai lėmė reali patirtis, kurią Europa sukaupė dalyvaudama tokiose misijose Bosnijoje bei Albanijoje. 2000 m. Europos Taryba nustatė uždavinius stiprinti sąjungos policijos galias, įstatymų vykdymą, civilinę administraciją ir civilinę gynybą. Šalys narė ėmėsi policinio vaidmens tarptautinėse misijose. Minėtų uždavinių įgyvendinimas laikomas pakankamai sėkmingu, 2003 m. ES iš Jungtinių Tautų sėkmingai perėmė vadovavimą taikos palaikymui Bosnijoje ir Hercegovinoje. Tais pačiais metais Europos gynybos ministrų susitikime Romoje Prancūzija pasiūlė suformuoti Europos karinės policijos pajėgas (*European Military Police Force*). Paskatintos sėkmės Balkanuose, valstybės narės siekė sukurti savarankiškas „tarptautinės policijos“ struktūras. Reikia pažymėti, kad ES jau buvo sukaupusi pakankamai svarbių žinių ir patirties taikos palaikymo operacijų srityje ir įnešusi svarų indėlį į tarptautinį saugumą [29].

Apibendrinant galima pasakyti, kad pagrindines Bendros saugumo ir gynybos politikos veiklos kryptis apima gelbėjimo ir humanitarinės operacijos, taikos palaikymo ir kūrimo, bei krizių valdymo operacijos. Regioniniai konfliktai padarė didelę įtaką BSGP raidai, kadangi tapo aišku, kad norint veikti savarankiškai ir užtikrinti saugumą Europoje, reikia vystyti karinius pajėgumus. JAV ir ES interesai ne visada sutapo, todėl buvo būtina atsiskirti ir sukurti tvirtą karinį bloką.

Paskutiniai įvykiai Ukrainoje parodė, kad ir toliau verta rūpintis saugumu Europoje. Šis konfliktas Ukrainoje turėtų įtakoti ir paskatinti tolimesnę BSGP raidą. Šis konfliktas parodo, kad viena šalis negali pasirūpinti savo saugumu, saugumą užtikrinti gali tik tvirta valstybių sąjunga, kurios remia viena kitą ginkluotos agresijos atveju. Europos Sąjunga nuo 2014 metų Ukrainoje vykdo civilinę misiją. Taigi galima teigti, kad Bendra saugumo ir gynybos politika pasireiškia per dalyvavimą sprendžiant regioninius konfliktus.

Taip pat galima teigti, kad regioniniai konfliktai įtakojo Kovinių grupių sukūrimą, kurios galėtų vykdyti Petersbergo užduotis, spręsti konfliktus.

3.2 Kovinių grupių paskirtis Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos veikloje

ES greito reagavimo pajėgų sukūrimas įtakotas šaltojo karo ir regioninių konfliktų. ES kovinės grupės ir jų veikla yra vystoma iki šių dienų.

ES greito reagavimo pajėgų sukūrimo idėjos pradžia – 1999 m. Helsinkio Europos Vadovų susitikimas, kuriame nuspręsta iki 2003 sutelkti 50-60 tūkst. karių ES pajėgas, kurios per 60 dienų galėtų būti panaudotos vykdant ES vadovaujamą karinę operaciją. Šiai idėjai susidūrus su įgyvendinimo sunkumais, 2003 m. Prancūzijos ir Jungtinės karalystės vadovų susitikime Le Touquet buvo iškeltas siūlymas kurti ES greito reagavimo pajėgas, kurios galėtų būti panaudotos per 5-10

dienų. Sėkminga ES operacija Artemis Kongo Demokratinėje Respublikoje 2003 m. sudarė sąlygas tolimesniam idėjos plėtojimui. 2004 m. vasario 10 d. Prancūzija, Vokietija ir Jungtinė Karalystė išplatino siūlymą dėl „Kovinių grupių koncepcijos“, kuriai tais pačiais 2004 m. buvo pritarta[25].

Kovinių grupių koncepcija yra parengta remiantis NATO greito reagavimo pajėgų (angl. NATO Response Force – NRF) pavyzdžiu, tačiau Kovinės grupės ir NRF skiriasi tiek savo dydžiu, tiek numatomų užduočių pobūdžiu.

Koncepcija numato, kad Kovinės grupės – tai aukštos parengties, greitai išskleidžiamos, daugianacionalinės, jungtinės pajėgos, galinčios savarankiškai vykdyti operacijas arba veikti didesnės operacijos pradinėje fazėje. ES Kovinės grupės yra pasirengusios į operaciją išvykti per 5 – 10 dienų po to, kai yra priimtas politinis sprendimas, ir operacijos vietoje išsilaikyti nuo 30 iki 120 dienų. Vieną Kovinę grupę sudaro apie 1,5 tūkst. karių. Šiuo metu Europoje yra 18 kovinių grupių. Kovinės grupės operacijas gali vykdyti bet kur už ES ribų 6 tūkst. kilometrų aplink Briuselį spinduliu [24].

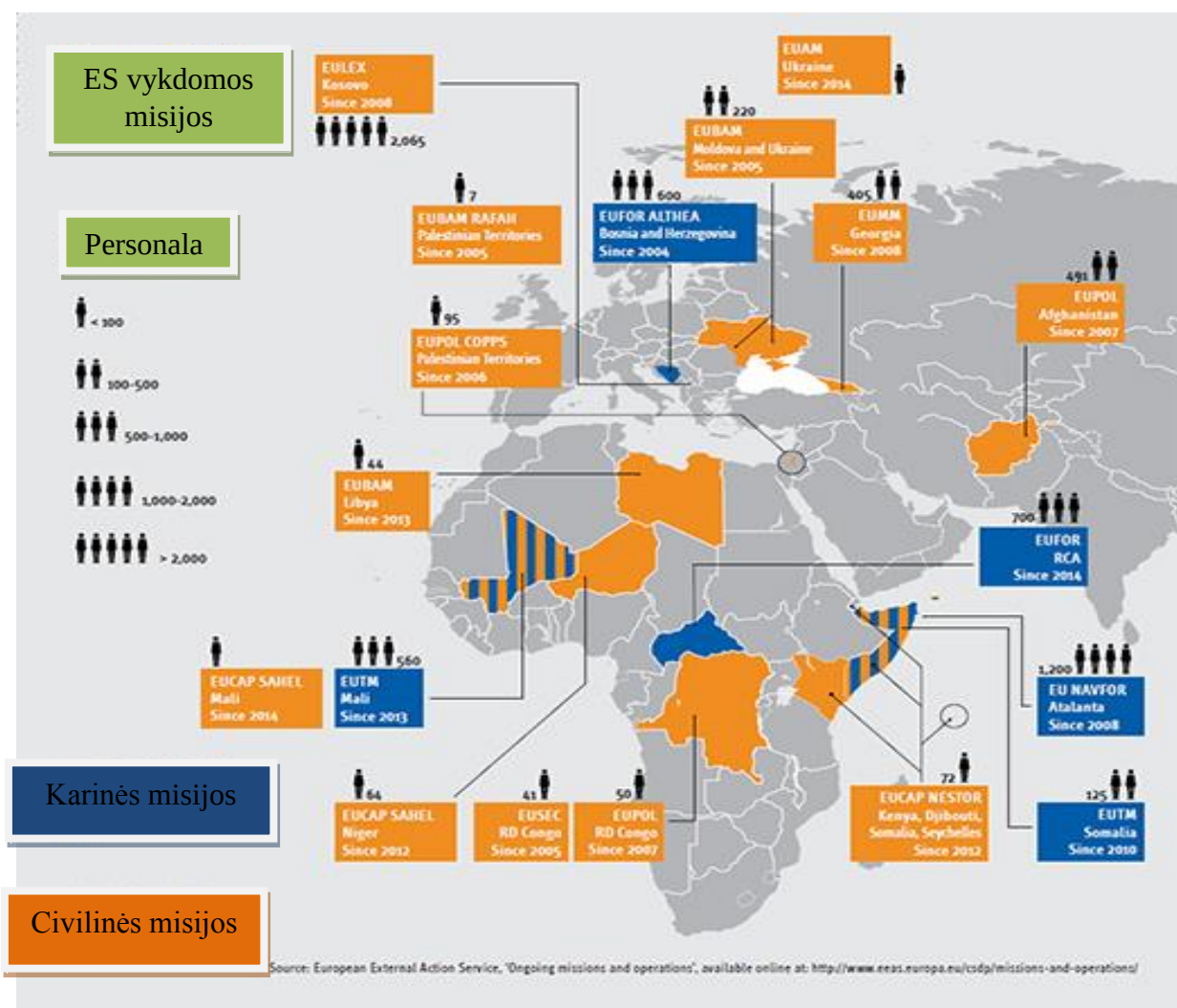
Siekiant lankstaus kovinių grupių kūrimo ir vystymo, visos valstybės narės siūlo savo kovinius paketus ir pristato juos Kovinių grupių koordinavimo konferencijoje. Taip siekiama tobulinti ES kovines grupes, kad jos galėtų sklandžiai reaguoti į iškilusį pavojų [25].

Apibendrinat Kovines grupes galima pasakyti, kad jos buvo sukurtos Petersbergo užduočių vykdymui. Tai yra aukštos parengties pajėgos, pasiruošusios greitai reaguoti į karinę agresiją. Viena kovinę grupę sudaro apie 1,5 tūkst. karių, o šiuo metu Europoje yra 18 skirtingų kovinių grupių.

3.3 ES vykdomos misijos

Vienas svarbiausių BSGP instrumentų yra jos vykdomos karinės operacijos ir civilinės misijos. Šiuo metu vyksta keturios ES karinės operacijos ir karinio mokymo misijos: Somalio pakrantėje ir Indijos vandenyne vykdoma karinė jūrų operacija prieš piratavimą ATALANTA, ES karinio mokymo misijos Malyje ir Somalyje, operacija ALTHEA Bosnijoje ir Hercegovinoje. Artimiausiu metu ketinama pradėti trumpo laikotarpio karinę operaciją Centrinėje Afrikos Respublikoje. Taip pat vykdoma 10 civilinių misijų: Kosove, Gruzijoje, Kongo Demokratinėje Respublikoje, Afganistane, Libijoje, Nigeryje ir kituose regionuose. Nuo 2014 metų pradėta civilinė stebėjimo misija Ukrainoje [9;33].

Žemiau esančiame paveiksle pateikiamas ES vykdomų misijų žemėlapis.

4 pav. Europos Sąjungos vykdomų misijų žemėlapis nuo 2004 metų [33].

Apibendrinant ES vykdomų misijų žemėlapi galima pasakyti, kad daugiausia tiek civilinių tiek karinių ES vykdomų misijų yra Afrikoje.

Pastaraisiais metais suaktyvėjo ES veikla Afrikoje. 2011 m. priimtose strateginės ES veiklos Afrikos kyšulyje gairės (Strategic Framework for the Horn of Africa), kuriose įtvirtinama ilgalaikė ES parama regionui bei įsipareigojimai tęsti kovą prieš piratavimą. 2012 m. pradžioje Alexander Rondos paskirtas ES specialiuoju atstovu Afrikos kyšuliui. Nuo 2008 m. sėkmingai vykdoma ATALANTA operacija ženkliai sumažino piratų išpuolių skaičių, o EUTM (European Union training mission) Somalia nuo 2010 m. apmokė beveik 4000 Somalio pareigūnų, kurie buvo sėkmingai integruoti į Somalio nacionalines saugumo pajėgas. 2013 m. pr. pradėtos ES mokymo misijos Malyje metu jau apmokėti keturi Malio batalionai, kurie gali veikti savarankiškai ir yra dislokuojami šiaurinėje Malio dalyje. Taip pat misija sėkmingai vykdo patariamąją veiklą Malio gynybos ministerijai bei karinių pajėgų vadovybei [9].

2014 m. pradžioje ES Politikos ir saugumo komitetas patvirtino poreikį tęsti operacijas ATALANTA ir EUTM Mali bei pritarė jų mandatų pratęsimui dvejiems metams. Operacijoms taip pat numatytos papildomos užduotys, siekiant padidinti jų vykdomos veiklos efektyvumą.

2014 m. vasario mėn. ES Užsienio reikalų taryba priėmė sprendimą įsteigti karinę operaciją Centrinėje Afrikos Respublikoje. Planuojama iki 6 mėn. trukmės pereinamoji operacija (bridging operation), skirta užtikrinti saugią ir stabilią aplinką, siekiant ilgainiui perduoti veiklas Afrikos Sąjungos vadovaujamai operacijai MISCA arba būsimai JT taikos palaikymo operacijai. Operacijos pajėgas sudarys iki 1000 karių, kurie saugos sostinės Bangui oro uostą, šalia įsikūrusią pabėgėlių stovyklą, humanitarinius krovinius bei užtikrins pagrindinių kelių Bangui apsaugą [9].

ES Afrikoje taip pat sėkmingai išnaudoja civilinius BSGP instrumentus. 2012 m. kovo mėn. pritarta ES civilinės misijos Nigeryje (EUCAP Sahel Niger) įsteigimui, kurios pagrindinis tikslas – apmokant policijos ir kitų saugumo tarnybų pareigūnus padėti jiems kovoti su terorizmu ir organizuotu nusikalstamumu. 2012 m. liepos mėn. pradėta regioninių pajėgumų kūrimo misija EUCAP Nestor (kartu su karine ekspertize). Misijos tikslai - stiprinti jūrų laivybos pajėgumus Džibutyje, Kenijoje, Tanzanijoje ir Seišeliuose; stiprinti teisės viršenybės sektorių Somalyje, daugiausia dėmesio skiriant Puntlandui ir Somalilandui. Misija remia sausumoje veikiančių pakrantės policijos pajėgų įkūrimą ir apmokymą [9].

Apibendrinant galima teigti, kad BSGP sėkmingai vykdo daug misijų. ES vykdomos misijos yra pagrindinis BSGP vykdymo instrumentas. Dauguma misijų yra vykdoma mokymo tikslais, kad vietinės policijos ar kariuomenės pajėgos būtų pajėgios užtikrinti saugumą savo valstybėje. ES vykdomų misijų tikslas – kovoti su grėsmėmis už ES teritorijos ribų, kol jos nepersikėlė į ES. Visos BSGP vykdomos operacijos turi vykti ES sutartyje numatytų bendrų veiksmų rėmuose. Per misijų vykdymą yra siekiama įrodyti ES sugebėjimą kovoti su grėsmėmis. Vykdamas misijas įgaunama patirtis BSGP vykdymo srityje, taip vystant šią politiką.

3.4 Europos Sąjungos Bendros saugumo ir gynybos politikos galimi tolesnio vystymosi scenarijai

Strateginė ir geopolitinė aplinka greitai ir nepaliaujamai keičiasi. Galios pusiausvyra pasaulyje kinta iškilus naujiems galios centrams, o JAV keičia savo strateginius prioritetus daugiau orientuodamasi į Aziją. Tokiomis aplinkybėmis Europa turi prisiimti daugiau atsakomybės už savo vidaus ir išorės saugumą. Norėdama pasinaudoti savo įtaka ES turi vykdyti patikimą bendrą saugumo ir gynybos politiką.

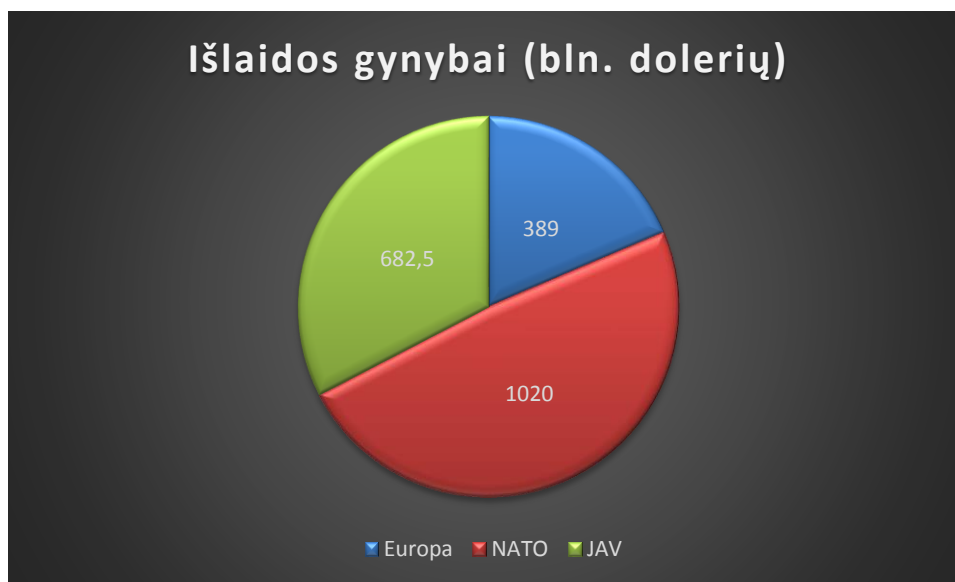
Europos Komisija pasiūlė naują strategiją, kaip padidinti Europos gynybos pramonės konkurencingumą, išnagrinėti, kaip kitos sritys, pavyzdžiui, energetika, kosmosas ir dvejo

naudojimo technologijos (naudojamos civiliniais ir kariniais tikslais), gali prisidėti prie Europos gynybos pajėgumų, ir sumažinti kliūtis tarp nacionalinių gynybos rinkų [27].

Komisijos pirmininko J. M. Barroso 2012 m. rugsėjo mėn. kalba apie Sąjungos padėtį: *Pasauliui reikia Europos, galinčios vykdyti karines misijas, kad stabilizuotų padėtį krizės apimtuose regionuose... Mums būtina sustiprinti bendrą užsienio ir saugumo politiką ir bendrą požiūrį į gynybos klausimus, reikaluose vadovautis bendru požiūriu, nes drauge mes esame pakankamai dideli ir stiprūs, kad padarytume pasaulį teisingesnį, tokį, kuriame galioja taisyklės ir paisoma žmogaus teisių. Taryba pakartoja raginanti išlaikyti karinius pajėgumus ir toliau juos plėtoti, kad jais būtų remiama ir stiprinama BSGP. Laikantis platesnio išsamaus požiūrio jais grindžiamas ES gebėjimas būti saugumo užtikrintoja siekiant palaikyti ir stiprinti Europos karinius pajėgumus ir ES gebėjimą imtis savarankiškų veiksmų reikia sukurti tvirtą ir mažiau susiskaidžiusią Europos gynybos pramonę* [28].

Europos Komisijos pramonės politikos tikslas - skatinti konkurenciją ir inovacijas ES bei remti MVĮ. Tokiu būdu siekiama sukurti stiprią pramoninę bazę ES bendrai saugumo ir gynybos politikai (BSGP), kuri išgyvena sunkų tarpsnį dėl beprecedenčio gynybos biudžeto mažinimo Europoje. Per BSGP Europos Sąjunga mėgina užkirsti kelią išorės konfliktams ir suvaldyti krizes, kurios gali kelti grėsmę jos saugumui.

Žemiau pateikiamoje diagramoje pateikiamos Europos, NATO ir JAV išlaidos gynybai 2014 metais.

5 pav. Europos, NATO ir JAV išlaidos gynybai 2014m [sudaryta autoriaus remiantis SIPRI³ duomenų baze [52]]

Lyginant NATO ir Europos šalių išlaidas gynybai galima teigti, kad Europos išlaidos gynybai yra labai mažos. Europos išlaidos gynybai yra beveik tris kartus mažesnės nei NATO. Netgi JAV gynybai išleidžia beveik dvigubai daugiau nei Europos šalys. Kadangi ne visos Europos šalys priklauso ES, tai galima teigti, kad ES šalių išlaidos gynybai yra dar mažesnės. Apibendrinant šią

³ SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute (Tarptautinis Stokholmo taikos tyrimų institutas).

diagramą galima teigti, kad išlaidos gynybai yra svarbiausias faktorius lemiantis Europos sąjungos bendros saugumo ir gynybos politikos silpnumą.

Nors įmonių, gaminančių pagalbinę įrangą ir sistemas, yra visoje Europoje, gynybos pramonė yra daugiausiai sutelkta šešiose ES šalyse (Vokietijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje). Virš 1 350 mažų ir vidutinių įmonių (MVI) vaidina svarbų vaidmenį Europos gynybos sektoriuje [27].

Tarp pasiūlytų veiksmų, kaip didinti Europos gynybos pramonės konkurencingumą, yra ES standartų ir sertifikavimo sistema, didesnės galimybės gauti žaliavų ir speciali parama (pvz., galimybė gauti ES finansavimą) gynybos mažoms ir vidutinėms įmonėms (MVI).

Civilinis ir karinis bendradarbiavimas. Pagrindinis tikslas šioje srityje yra išnaudoti ES finansuojamų mokslinių tyrimų dvejopo panaudojimo potencialą, pavyzdžiui, tokiose srityse kaip pagrindinės technologijos, kurias galima panaudoti gynybai ir civilinei sričiai. Kitas Komisijos pasiūlymas yra ES bendrai nagrinėti alternatyvius atsinaujinančios energijos šaltinius, siekiant padėti ES šalims sumažinti savo ginkluotųjų pajėgų energijos vartojimą.

Pasiūlymai, jeigu jie bus įgyvendinti, bus naudingi visiems - ES šalių vyriausybėms, gynybos įmonėms ir mokesčių mokėtojams.

- Tikimasi, kad mokesčių mokėtojai turės naudos iš veiksmingesnio išteklių naudojimo gynybai ir mažesnio civilinių ir karinių mokslinių tyrimų ir plėtros pastangų dubliavimosi.
- Gynybos įmonės turėtų gauti naudos iš masto ekonomijos, standartizuojant ir užtikrinant bendrą sertifikavimo sistemą, didesnes galimybes gauti ES finansavimą, lengvesnį patekimą į ES ir pasaulio rinkas.

ES šalys, kaip visuma, sutaupys laiko ir pinigų, pasinaudodamos ES standartais ir sertifikavimo sistema, vaidmenų pasiskirstymu ir viešaisiais pirkimais, turės labiau energiją taupančias kariuomenes ir efektyviau naudos kosmoso infrastruktūrą [27].

Apibendrinant galima teigti, kad yra ieškomi įvairūs variantai, kaip būtų galima paskatinti BSGP vystymąsi, tobulinimą ir pajėgumų stiprinimą. Europos Sąjungai yra būtina stiprinti Bendrą saugumo ir gynybos politiką, kad ES piliečiais jaustųsi saugiai gyvendami Europos Sąjungoje.

Išanalizavus BSGP raidą, veiksniai įtakančius raidą, BSGP institucinę sandarą, bei BSGP veiklos esminius aspektus, galima išskirti tris galimus Bendros saugumo ir gynybos politikos tolesnio vystymosi scenarijus:

1. Pirmasis galimas scenarijus - BSGP vystysis sparčiai ir sėkmingai. Istorinė patirtis rodo, kad bus sudėtinga šį pozityvų, bet mažiausiai tikėtiną scenarijų realizuoti praktikoje. To esminė priežastis – tai sudėtingumas rasti bendrą visų ES šalių narių poziciją užsienio politikos, o ypač saugumo ir gynybos politikos klausimais. Dažniausiai čia nacionaliniai interesai ir ekonominės naudos siekiai užgožia bendro saugumo siekius ir visų šalių susitarimo naudą. Tuo

naudojasi tiek didžiosios šalys (pvz., Vokietija, Prancūzija ar Jungtinė Karalystė), tiek ir mažosios šalys (pvz., Vengrija, Graikija). Egzistuoja daugybė faktorių, kurie įtakoja BSGP vystymąsi. Vienas iš jų yra regioniniai konfliktai. Pasibaigus Šaltajam karui Europos pastangos ieškant naujų strategijų ir bandymai toliau vystyti saugumo sistemą nebuvo sėkmingi. Europos kaimynystėje įvykęs Balkanų konfliktas parodė, kad Europa nėra pasiruošusi veikti savarankiškai, buvo net suabejota Europos saugumo politikos reikalingumu. Dėl didelio senų ir naujai atsirandančių saugumo problemų skaičiaus ES ir jos rytinių kaimyninių šalių saugumo aplinka darosi vis nestabilesnė ir nepastovesnė. Konfliktas Ukrainoje, konfliktai Sirijoje ir Irake, Libijos krizė ir terorizmo grėsmė Afrikoje kelia tiesioginį pavojų Sąjungos saugumui. Tokios sudėtingos saugumo situacijos šalia ES sienų seniai nebuvo. Taip pat vis labiau ryškėjanti grėsmė Europos saugumui yra nelegalūs migrantai, kurie didina terorizmo pavojų. ES kariniai pajėgumai yra palyginti silpni, kad galėtų sėkmingai kovoti su šiomis grėsmėmis. Todėl tikėtina, kad šios grėsmės stabdys ir apsunkins BSGP vystymąsi.

2. Antras galimas scenarijus - ES išliks silpniausia ES veiklos sritimi. Šis scenarijus yra labai tikėtinas, bet labiausiai neigiamas ES šalims. ES kariniai pajėgumai dabar yra labai silpni ir tikėtina, kad artimoje ateityje jie nepadidės. ES dėl to patiria didelių sunkumų vykdant karines ir civilines misijas. Vos kelios šalys narės dalyvauja ES vykdomose misijose. Finansavimas skiriamas ES karinių pajėgumų didinimui yra labai mažas. Finansavimo didinimas gynybos sričiai nenumatomas, ieškoma kitų būdų kaip sutaupyti šioje srityje. Todėl skatinamas civilinis ir karinis bendradarbiavimas, atsinaujinančios energijos naudojimas karinėje pramonėje. Dar viena priežastis dėl kurios BSGP yra silpniausia ES sritis – nesavalaikis reagavimas į grėsmes, neužkertamas kelias grėsmių atsiradimui. Taip pat neparengta saugumo strategija, kurioje atsispindėtų naujausios ES kylančios grėsmės ir jų sprendimo būdai. Jeigu BSGP ir toliau nebus įvardinta kaip viena iš svarbiausių ES sričių ir jai nebus skirta daugiau dėmesio, ji išliks silpniausia ES sritimi. Tai yra ilgo laikotarpio procesas, kadangi viskas prasidėjo 1952 m. kai buvo nesėkmingai bandoma įkurti Europos gynybos bendriją, tačiau ES išlieka iki dabar labai silpna šioje srityje. Todėl labai tikėtinas variantas, kad artimiausiu metu viskas taip ir išliks.

3. Trečias galimas scenarijus – ES šalims narėms pavyks dalinai susitarti, integruojant Europos Sąjungos Bendrą saugumo ir gynybos politiką į NATO struktūrą, tokiu būdu išvengiant funkcijų dubliavimo ir papildomo finansavimo skyrimo. ES ir NATO siekė glaudaus bendradarbiavimo nuo šių organizacijų įkūrimo pradžios. ES ir NATO bendradarbiavimas yra neišvengiamas, nors Europos Sąjungoje yra skirtingų nuomonių dėl bendradarbiavimo, vieni yra už, o kiti yra griežtai prieš. ES jau pasinaudojo NATO pavyzdžiu kuriant kovines grupes. Dar vienas faktas dėl kurio NATO ir ES bendradarbiavimas yra neišvengiamas, tai kad šioms organizacijoms priklauso net 21 bendra valstybė. Taip pat paskutiniu metu Europoje

dislokuojama daug JAV karinių pajėgumų, kurie turi užtikrinti saugumą Europoje. ES ir NATO sieja bendras tikslas, tai yra kova prieš grėsmes kylančias iš rytų, bei konfliktai Irake, Sirijoje, Afrikoje. ES ir NATO norint sėkmingai vykdyti savo veiklą, būtina bendradarbiauti, kad nebūtų dubliuojamos funkcijos. Suderinus veiksmus, šių organizacijų vykdoma veikla būtų žymiai efektingesnė. Šio scenarijaus realizavimo tikimybė yra taip pat pakankamai didelė, nes saugumo grėsmių dydis vers ieškoti sąlyčio taškų ir racionalių jų sprendimo būdų. Būtent šis pozityvus scenarijus būtų racionaliausias ir turi daugiau galimybių būti realizuotas praktikoje nei pirmasis.

Atlikus Bendros saugumo ir gynybos politikos raidos ir esminių jos veiklos aspektų analizę, bei pateikus galimus jos vystymosi scenarijus galima teigti, kad yra trys galimi tolimesnio BSGP vystymosi scenarijai. Pirmasis - BSGP vystysis sparčiai ir sėkmingai - pozityviausias, bet mažiausiai tikėtinas scenarijus, kadangi trūksta bendro šalių sutarimo, yra daug sunkumų ir kliūčių, o BSGP pajėgumai yra per silpni. Antras scenarijus teigia, kad ES išliks silpniausia ES veiklos sritimi. Jis labiausiai neigiamas ES ir jos šalims narėms, bet labai tikėtinas, kadangi istoriškai tai nėra Europos Sąjungos prioritetinė sritis ir jai skiriama per mažai dėmesio ir finansų. Trečio scenarijaus atveju ES šalims narėms pavyktų dalinai susitarti, integruojant Europos Sąjungos Bendrą saugumo ir gynybos politiką į NATO struktūrą, tokiu būdu išvengiant funkcijų dubliavimo. Šis scenarijus taip pat teigiamas ir labai tikėtinas, kadangi jis yra naudingas tiek ES, tiek NATO su JAV. Pasitvirtinus šiam scenarijui, BSGP sustiprėtų ir įgautų didesnę galią Europoje, dėl to jis laikytinas siekiamybe ir į jį reikėtų nukreipti visas politines pastangas ES ir šalių narių lygmeniu.

IŠVADOS

1. Išanalizavus Bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) raidą tapo aišku, kad formaliai Bendroji užsienio ir saugumo politika įteisinta tik Maastrichto sutartimi 1993 m. Tačiau saugumą ir gynybą užtikrinančios sąjungos kūrimo ištakos yra 1952 m., kuomet šešios Europos anglies ir plieno bendrijos valstybės narės pasirašė Europos gynybos bendrijos (EGB) sutartį. Tačiau ratifikavimo reikalavimas sužlugdė EGB kūrimą, nes Prancūzijos parlamentas 1954 m. neratifikavo EGB sutarties. Dėl to 1948 m. įkurta Vakarų Europos Sąjunga ilgą laiką buvo vienintelė saugumo organizacija Europoje.

1992 m. Maastrichte pasirašytoje Europos Sąjungos sutartyje Europos politinis bendradarbiavimas buvo pakeistas Bendrąja užsienio ir saugumo politika (BUSP). Galima teigti, kad Maastrichto sutartis yra oficialus dokumentas kuriuo buvo įsteigta Bendra užsienio ir saugumo politika. Šia sutartimi BUSP buvo nustatyta kaip ES tikslas, o tai paskatino spartų šios politikos vystymąsi.

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai Europos saugumo ir gynybos politika buvo pervadinta į Bendrą saugumo ir gynybos politiką.

2. Išanalizavus Bendros saugumo ir gynybos politikos institucinę sandarą galima teigti, kad dauguma BSGP institucijų yra pavaldžios Vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai. Daugumos institucijų tikslai ir užduotys yra susijusios su tam tikrų sričių stebėjimu, informacijos rinkimu, analizavimu ir pasiūlymų ar rekomendacijų teikimu Vyriausiajam įgaliotiniui arba Tarybai.

Esminis BSGP vykdymo aspektas yra jos teisinis reglamentavimas. Pagrindinės BSGP vykdymo nuostatos yra išdėstytos Europos Sąjungos sutartyje ir ES saugumo strategijoje. Svarbiausi BSGP tikslai, kurių reikia siekti norint kovoti su Europai kylančiomis grėsmėmis ir užtikrinti saugumą Europoje, išdėstyti ES saugumo strategijoje.

Išanalizavus 2003 metų Europos saugumo strategiją, kurioje išskiriamos pagrindinės ES kylančios grėsmės, galima padaryti išvadą, kad šioje strategijoje išdėstytos grėsmės ir jų sprendimai neatitinka dabartinės geopolitinės situacijos. Galima numatyti, kad 2015 metais rengiamoje strategijoje bus daug pakeitimų, kurie bus parengti taikantis prie pasikeitusių grėsmių ir saugumo situacijos. Taip pat tapo aišku, kad užtikrintas saugumas ES viduje yra būtina sąlyga kovojant su grėsmėmis kylančiomis iš išorės. Kadangi tik saugiai Europos Sąjungoje besijaučiantys piliečiai yra patriotiškai nusiteikę ginti savo šalį nuo išorinių grėsmių.

3. Išanalizavus Bendros saugumo ir gynybos politikos veiklą, galima teigti kad pagrindines jos veiklos kryptis apima gelbėjimo ir humanitarinės operacijos, taikos palaikymo ir kūrimo, bei krizių valdymo operacijos. Šiuo metu ES sėkmingai vykdo 18 karinių ir civilinių misijų, šią veiklą planuojama tęsti ir toliau.

Analizuojant ES dalyvavimą sprendžiant regioninius konfliktus tapo aišku, kad Europos valstybių dalyvavimas bandant įvesti taiką Balkanuose nedavė naudos, kadangi nebuvo matoma jų karinė galia, todėl daugelis politikos vertintojų ir ekspertų ėmė BUSP vadinti visiškai nesėkme ir klaida. Tačiau tokios neigiamos nuomonės nesustabdė BUSP vystymosi. Regioniniai konfliktai netgi paskatino tolimesnį BSGP vystymąsi.

Išanalizavus Kovinių grupių paskirtį, galima pasakyti, kad jos buvo sukurtos Petersbergo užduočių vykdymui. Tai yra aukštos parengties pajėgos, pasiruošusios greitai reaguoti į karinę agresiją. Viena kovinę grupę sudaro apie 1,5 tūkst. karių, o šiuo metu Europoje yra 18 skirtingų kovinių grupių.

Apibendrinant informacijos susijusios su Bendra saugumo ir gynybos politika analizę, galima teigti, kad yra numatomi trys realūs BSGP tolimesnio vystymosi scenarijai. Pirmasis - BSGP vystysis sparčiai ir sėkmingai - teigiamas, bet mažai tikėtinas, kadangi yra daug sunkumų ir kliūčių, o BSGP pajėgumai yra per silpni. Antras - ES išliks silpniausia ES veiklos sritimi – neigiamas, bet labai tikėtinas, kadangi tai nėra Europos Sąjungos prioritetinė sritis ir jai skiriama per mažai dėmesio. Trečias - pavyks dalinai susitarti integruojant Europos Sąjungos Bendrą saugumo ir gynybos politiką į NATO struktūrą, tokiu būdu išvengiant funkcijų dubliavimo - teigiamas ir labai tikėtinas, kadangi šis scenarijus naudingas tiek ES tiek NATO. Pasitvirtinus šiam scenarijui, BSGP sustiprėtų ir įgautų didesnę galią Europoje, dėl to jis laikytinas siekiamybe ir į jį reikėtų nukreipti visas politines pastangas ES ir šalių narių lygmeniu.

LITERATŪRA

1. Šešelgytė M. (2007). *Europos Sąjungos bendro gynybos identiteto problema*. Vilnius: Vilniaus universitetas
2. Miniotaitė G. (2006). *New Dimensions of European Security. The ESDP and Baltic Sea Region*. Vilnius: Lithuanian Military Academy
3. Europos Parlamentas. Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės (2015). *Bendra saugumo ir gynybos politika*. Peržiūrėta 2015, vasario 19, adresu:
http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/lt/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.1.2.html
4. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija (2015). *Bendros saugumo ir gynybos politikos raida* [žiūrėta 2015 03 21]. Prieiga per internetą:
http://www.kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/euopos_sajunga_612/euopos_saugumo_ir_gynybos_politika_esgp_613/bsgp_raida_614.html
5. Europos Sąjungos oficialusis leidinys (2015). *Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą:
https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026lt.pdf
6. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija (2015). *Europos gynybos agentūra* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą:
http://www.kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/euopos_sajunga_612/euopos_gynybos_agentura_618.html
7. European Defence Agency (2004-2015). *About Us* [žiūrėta 2015 04 20]. Prieiga per internetą:
<http://www.eda.europa.eu/Aboutus>
8. Access to European Union law (2014). *Towards a more competitive and efficient EU defence and security sector* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą:
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427010576167&uri=URISERV:19020206_1
9. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija (2014). *Krizių valdymas kaip Bendrosios saugumo ir gynybos politikos dalis* [žiūrėta 2015 02 28]. Prieiga per internetą:
http://www.kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/euopos_sajunga_612/euopos_saugumo_ir_gynybos_politika_esgp_613/esgp_siandien_615.html
10. Access to European Union law (2014). *European Union Police Mission in Afghanistan* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427022488676&uri=URISERV:ps0006>
11. Access to European Union law (2014). *European Security and Defence College* [žiūrėta 2015 03 01]. Prieiga per internetą:
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427022686221&uri=URISERV:25010101_1

12. Access to European Union law (2014). *European Defence Agency* [žiūrėta 2015 03 25]. Prieiga per internetą:
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427022686221&uri=URISERV:25010102_1
13. Access to European Union law (2011). *European Security Strategy* [žiūrėta 2015 02 15]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?qid=1427030616913&uri=URISERV:r00004>
14. Access to European Union law (2014). *Lisbon Treaty* [žiūrėta 2015 02 21]. Prieiga per internetą:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427030458254&uri=URISERV:ai0033>
15. Eurotreaties (2010). *Maastricht Treaty* [žiūrėta 2015 03 15]. Prieiga per internetą:
<http://www.eurotreaties.com/maastrichttext.html>
16. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija (2011). *Lisabonos sutartis* [žiūrėta 2015 04 20]. Prieiga per internetą:
http://www.kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/euopos_sajunga_612/dokumentai_620/lisabonos_sutartis_623.html
17. Jean-Yves Haine (2004). *A new impetus for ESDP* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą:
<http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/a-new-impetus-for-esdp/>
18. Jean-Yves Haine (2004). *European strategy, first steps* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą:
<http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/european-strategy-first-steps/>
19. Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerija (2011). *ESGP institucinė struktūra* [žiūrėta 2015 05 20]. Prieiga per internetą:
http://www.kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/euopos_sajunga_612/euopos_saugumo_ir_gynybos_politika_esgp_613/esgp_institucine_struktura.html
20. Milada Anna Vachutova (2003). *The European Union, the Balkans and Turkey: Can “Soft Power” Bring Stability and Democracy?* [žiūrėta 2015 05 15]. Prieiga per internetą:
<http://www.wilsoncenter.org/publication/280-the-european-union-the-balkans-and-turkey-can-soft-power-bring-stability-and>
21. Access to European Union law (2009). *Vyriausybės įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai* [žiūrėta 2015 05 03]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=URISERV:ai0009>
22. European Union Satellite Center official homepage (n.d.). *European Union Satellite Center* [žiūrėta 2015 02 12]. Prieiga per internetą: <http://www.satcen.europa.eu/>
23. Access to European Union law (2014). *EU Institute for Security Studies* [žiūrėta 2015 05 10]. Prieiga per internetą: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427035485007&uri=URISERV:2501_3
24. Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerija (2014). *ES kovinės grupės* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą:

http://www.kam.lt/lt/tarptautinis_bendradarbiavimas/euopos_sajunga_612/es_kovines_grupes_617.html

25. Council of the European Union (2013). *EU battlegroups* [žiūrėta 2015 03 10]. Prieiga per internetą: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf
26. Platteau E., Steuer G., Alian T. (2014). *10 years of working together*. European Defence Agency.
27. Access to European Union law (2014). *Konkurencinės ir veiksmingės ES gynybos ir saugumo sektoriaus kūrimas* [žiūrėta 2015 02 12]. Prieiga per internetą: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=URISERV:19020206_1&qid=1427993914969
28. 2013 m. liepos 24d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: *Konkurencinės ir veiksmingės gynybos ir saugumo sektoriaus kūrimas*. (COM(2013)542final – neskelbta Oficialiajame leidinyje)
29. European Union Institute for Security Studies (2004). *EU Security and Defence Policy The first five years (1999 – 2004)* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą: <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/eu-security-and-defence-policy-the-first-five-years-1999-2004/>
30. The Treaty of Amsterdam (1997).
31. World Socialist Web Site (1999). *Marsden Ch. Helsinki Summit marks aggressive turn by Europe* [žiūrėta 2015 04 21]. Prieiga per internetą: <http://www.wsws.org/en/articles/1999/12/euro-d14.html>
32. European Security Strategy: a Secure Europe in a Better World (2003).
33. European Union official homepage (2014). *Ongoing missions and operations* [žiūrėta 2015 04 21]. Prieiga per internetą: http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/index_en.htm
34. European Union official homepage (2014). *CSDP structure, instruments and agencies* [žiūrėta 2015 02 11]. Prieiga per internetą: http://www.eeas.europa.eu/csdp/structures-instruments-agencies/index_en.htm
35. Lietuvos Respublikos Seimas (n.d.). *Vakarų Europos Sąjungos Asamblėja* [žiūrėta 2015 03 25]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=9046&p_k=1
36. Vyktas Pugačiauskas (2011). *Vakarų Europos Sąjunga: organizacijos kilmė, paskirtis ir institucijų sąranga* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą: <http://www.pugaciauskas.lt/study/ei.html>
37. Haworth J. (2000) *European integration and defence: the ultimate challenge?* [žiūrėta 2015 04 23]. Prieiga per internetą: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp043e.pdf>
38. 1997 m. vasario 2d. *Europos Sąjungos sutartis*. Nr. 340-173
39. *Europos Sąjungos vidaus saugumo strategija* (2010). Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras.
40. Krašto apsaugos informacinis leidinys (2008). *Europos saugumo ir gynybos politika*. Vilnius: Krašto apsaugos ministerija.

41. Lietuvos Respublikos Seimo Europos informacijos biuras (2006). *Europos Bendrijos bendradarbiavimas užsienio politikos srityje iki Bendros užsienio ir saugumo politikos* [žiūrėta 2015 02 25]. Prieiga per internetą: <http://www.eic.lrs.lt/index.php?-494861338>
42. Lietuvos Respublikos Seimo Europos informacijos biuras (n.d.). *Europos Sąjungos bendroji užsienio ir saugumo politika* [žiūrėta 2015 05 10]. Prieiga per internetą: <http://www.eic.lrs.lt/index.php?-2087353290>
43. Europos Sąjunga (n.d.). *Europos išorės veiksmų tarnyba* [žiūrėta 2015 03 22]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/eeas/index_lt.htm
44. Ministry of National Defence of The Republic of Lithuania. (2013). *The World 2030*. Vilnius: Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania.
45. Šešelgytė M. (n.d.) *Europos saugumas: nauji iššūkiai ir bendradarbiavimo galimybės*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
46. Buza B., Kelstrup M., Lemaitre P., Tromer E., Waever O. (1990). *The European Security Order Recast: Scenarios for the Post – Cold War Era*. London: Pinter Publisher.
47. Lindstrom G. (2007). Enter the EU battle Groups. *Chaillot Paper*, 97. Paris: EU institute for security Studies.
48. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija (2014). *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2013-2014*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
49. Wessels W., Bopp F., (2008) „The Institutional Architecture of CFSP after the Lisbon Treaty—Constitutional breakthrough or challenges ahead?“. *Challenge. Liberty & Security*. Research Paper No. 10.
50. Vanhoonacker S., Reslow N. (2010). *The European External Action Service: Living Forwards by Understanding Backwards*. European Foreign Affairs Review, No. 15.
51. Šešelgytė M. (2011). *Lisabonos sutarties įtakos Europos sąjungos institucinei sandarai BSGP srityje vertinimas ir Lietuvos sėkmingo pirmininkavimo ES Tarybai šioje srityje veiksmų nustatymas*.
52. Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Military Expenditure Database* [žiūrėta 2015 05 10]. Prieiga per internetą: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database